הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשע"א

בעזה"י

תפארת יריחו

ביאור חשיבות וקדושת העיר יריחו
לעם ישראל לדורות
על פי המקורות במקרא ובתורה שבעל פה

חובר בעזרת השם יתברך
על ידי
יואל בן לאמו"ר אהרן זלל"ה שוורץ

הוצאת
דבר ירושלים
התשנ"ד

©
כל הזכויות שמורות
להוצאת דבר ירושלים
סריגת שוורץ) רחוב מלכי ישראל 1 ירושלים
טלפון 383955.

תודתנו להר׳ שלמה דוידוביץ נ״י
על השתדלותו שיצא הספר בהידור הראוי

צילום ולוחות ״**פרנק**״ ירושלים.

רשימת הספרים שיצאו לאור

בסיוע הקרן זכרון בנימין זאב שוורץ זצ"ל

בן תורה וישיבה.
בית אבא.
פתח לדופקים בתשובה.
באמונתו יחיה.
בנין עדי עד.
גוף ונשמה.
ימות עולם.
ציון בית חיינו — ארץ חמדה.
ציון בית חיינו — המקדש ומצוות הארץ.
בן יכבד אב.
דרכה של תורה.
איש ורעהו.
עבודת הלב.
שבת המלכה.
עם סגולה.
כשרות המזון — מדריך להלכות תולעים.
אהבת ישראל.
החזק במוסר.
ממון כשר.
סוכה כהלכתה.
יגעת ומצאת.
אדר ופורים.
כשרות המזון — מדריך להלכות ערלה.
אור לעמים.
כיצד להמנע מאיסור אכילת שרצים.
בינו שנות דור ודור.
אבלות החורבן.
קבלת תורה.

פסיעות בשבילי החיים.
הגדה של פסח — הלכתית.
זכרון תרועה.
ענף עץ אבות.
הדר זקנים.
חזון התשובה.
נר חנוכה.
השואה.
הלכות שמיטת כספים.
מילי דברכות.
אם על בנים.
חמץ משהו.
חולו של מועד.
קול ה׳ על המים.
השמחה — ביהדות.
בת ישראל.
משנת יוצרים.
כבוד עצמי.
גדולה מלאכה.
כשרות המזון — מדריך להלכות בשר וחלב
ימי הרחמים.
ימי החנוכה.
פעולת שכיר.
אמירת שלום כהלכתה.
זריז ונישכר.
עין רואה.
מדריך לגר.
פתיל וגדילים.
הכרת הטוב.
ציפור כנף.
התקופה באספקלריה תורנית.
קנין תורה.

הוכח תוכיח.
פתחי תשובה.
ההלכה בתמונות.
השלום.
נס להתנוסס.
העליה באספקלריה תורנית.
האדום האדום הזה.
מדריך תורני לאמנות.
לימוד תורה לשמה.
נצא השדה.
מדריך לגר.
טהרת ידים לאכילה.
היחיד והחברה.
בשבילי החינוך וההוראה.
זכור.
הלכות תולעים.
משמעות ההסכם "עזה ויריחו".
חדוות חיים.
אבות על בנים.
חיתו ארץ.
האינתיפאדה ולקחיה.
חברון מאורעות תרפ"ט עד מאורעות תשנ"ד
צמיחת הציונות ודעיכתה

קונטרסים

התקופה ומשמעותה.
מספר בני ישראל.
גבורות גשמים.
ביעור מעשרות.
זכרון תרועה.
ורחמיו על כל מעשיו.
מאי חנוכה.
מתנות כהונה מהבהמה.
מצות השמיטה.
מצוות העומר הנוהגות בזמן הזה.
ט"ו בשבט.
פתרון הלכתי לשמיטה.

בתרגום אנגלי

בן תורה וישיבה.
בית אבא.
ציון בית חיינו.
בנין עדי עד.
אור לעמים.
שואה.
אור לעמים בגרמנית.
אור לעמים ברוסית.
אור לעמים בצרפתית.
אור לעמים בספרדית.
שואה בצרפתית.
בית אבא בספרדית.
מדריך לאמנות ספרדית.
שלום בספרדית.
מלחמת המפרץ — ספרדית.
ההלכה בתמונות א. השכמת הבקר.
ההלכה בתמונות ב. כיבוד אב ואם.

תוכן העניינים

בשער 9 — 12

מטרת החיבור לבאר את רוחניות של העיר יריחו, טעותה של הממשלה הסוברת להביא שלום בהפקרת הארץ. הקשר שבין יריחו לירושלים. נתינת לב לארץ הקודש.

פרק א׳ החשיבות שכל חלק בארץ ישראל יהיה נשלט בידי היהודים 17 — 28

חשיבות מצוות ישוב הארץ (עמ׳ 17). חשיבות השליטה על הארץ בידי עם ישראל (עמ׳ 18). סוף מלכות בית דוד בבית הראשון היה בירחו (עמ׳ 23). סוף החשמונאים ביריחו (עמ׳ 23).

פרק ב׳ סיבת קדושתה המיוחדת של יריחו 29 — 40

כל חלק מארץ ישראל הוא קדוש (עמ׳ 29). קדושת יריחו משום תחילה (עמ׳ 30). יריחו כמו ירושלים (עמ׳ 32). חשיבות יסוד והעומר (עמ׳ 33). שבע הקפות סביב יריחו (עמ׳ 37).

פרק ג׳ על הקשרים שבין יריחו וירושלים 41 — 48

הקשר המיוחד שבין יריחו וירושלים (עמ׳ 41). **א. התחלה** (עמ׳ 43). **ב. קדושה טבעית וקדושה נוספת** (עמ׳ שם). **תחילה וסוף** (עמ׳ 46). 1. תחילת ההיסטוריה האנושית וסיומה (עמ׳ שם). 2. יסוד קדושת הארץ בבית ראשון וסיומה (עמ׳ 47). 3. ההסכם עזה ויריחו תחילה.

פרק ד' על חשיבותה של יריחו 49 — 57

א. יריחו מיוחדת בקדושת הארץ (עמ' 49). **ב. יריחו מיוחדת בשבחה של ארץ ישראל** (עמ' 50). **קדושת הפירות של הארץ** (עמ' 51). **ג. אי יישובה של יריחו** (עמ' 52). **ד. מקום חשבון המולד ה. מרכזיות יריחו ו. מימי יריחו** (עמ' 53). **ז. מיקומה של יריחו** (עמ' 54).

פרק ה' יריחו כמסייעת לאמונה בהשגחת ה' יתברך 58 — 68

יריחו כיסוד לאמונה (עמ' 58). קריעת הירדן (עמ' 60). נס נפילת חומות יריחו (עמ' 63). העונש על הפרת החרם של יהושע (עמ' 65). נס ריפוי המים (עמ' 66). הנס שאירע להעניש את הנערים שהתקלסו באלישע (עמ' 67).

פרק ו' בניין יריחו בזמננו 69

סיבות לאיסור בניית העיר יריחו. סיבה להתיר אחר שכבר נבנתה (עמ' 69). האיסור על בניית החומה בלבד. האיסור לאדם פרטי ולא לציבור (עמ' 70). דין יריחו בימינו (עמ' 71).

בשער

"ציון דורש אין לה (ירמיה ל'): **מכלל דבעיא דרישה"** (סוכה מ"א).

חיבור זה, מטרתו לבאר את מעלותיה הרוחניות של העיר יריחו, על פי מה שנתבאר במקרא ובדברי רבותינו. הצורך לחיבור זה נוצר עקב המצב החמור שבו נתון עם ישראל בזמן הזה, העם נענש שמשמים נסתובבו הענינים כך, שהוקמה בארץ ממשלה שמאלנית, הכופרת בתורה ובכל הקדוש לעם ישראל. ממשלה זו, בנסיונה לפתור את קשיי הבטחון שנוצרו בעקבות האינתיפאדה, מסרה חלקים חשובים מארץ ישראל לאוייבינו הקשים — אש"פ בראשות ערפת.

על טעותם של אנשי המימשל הסבורים שיביאו שלום לעם, דרך הפקרת ארץ ישראל ומבלי לשוב אל אלוקי ישראל, כבר הרחבנו בספרים "משמעות ההסכם עזה ויריחו תחילה", "האינתיפאדה ולקחיה", "חברון — מפרעות תרפ"ט עד מאורעות תשנ"ד", "צמיחת הציונות ודעיכתה", ובחיבור זה נקצר בדברים האמורים. חיבור זה מטרתו להתרכז בעיקר בחשיבותו של כל חלק מארץ ישראל, עד כמה הדבר חשוב שהוא יהיה שייך ליהודים, ולא נפקיר חלילה, שום חלק מחלקי ארץ ישראל מתוך קלות דעת המאפיינת את נציגי השלטון העכשוי. יחד עם ביאור חשיבות כל חלק מארץ ישראל, נתמקד בביאור חשיבות העיר יריחו שבעוונותינו הרבים נלקחה מאתנו ונמסרה לאוייבינו.

הצורך לכתיבת החיבור, בא בעקבות האדישות הרבה שבקרב הציבור, שאינו משתתף באבלה של השכינה — שבודאי היא

מקוננת על כך. ואפילו אם היה מקום לאותה השערה אשר בינתיים היא נראית מופרכת ביותר — שאולי בדרך זו יוכלו לצמצם את הסכנות הבטחוניות, הרי מכל מקום — הדבר הזה היה נעשה מתוך כאב לב עצום, והיה זה לפחות בעיני הציבור כמו ניתוח קשה שמחייב קטיעת אבר. ולא התייחסות קרירה כמו שמצויה בקרב רבים, אפילו שמעתי מפיהם של שומרי תורה דברים אלו: "מה כל כך כואב על הפסדה של יריחו?! מתי כבר היינו שם לאחרונה; אם כל התועלת של יריחו שהיא מקצרת את הדרך שבין טבריה לירושלים, הרי בשביל שלום אפשר להאריך מעט את הדרך!

אולם גישה זו היא פסולה בתכלית, לא רק שגדולי ישראל קבעו שמתחת ידם של פורקי עול ורחוקים מיהדות לא יתכן שיבוא שלום, שהרי הכתוב אומר בפרשת בחוקתי שלא יתכן שלום בארץ אלא רק כשאנו נשמור את התורה*). אלא מלבד זה, גם אם היה כדברי אנשי השלטון שיצליחו בתוכניתם הנואלת ולא תהיה זו רק אשלייה קשה כמו שהיא באמת, הרי כפי שביארנו, היינו צריכים לכאוב את כאבה של ארץ ישראל הנלקחת מעם ישראל וניתנת לנכרים, הזוממים להשמיד את היושבים בציון, ה' יצילנו. משום כך ביארנו את חומרת ההפסד של ארץ ישראל. וכאשר ניתן אל לבנו את העונש הקשה שהוטל עלינו, הרי בודאי שנשתדל יותר לחזור בתשובה, ולהרבות בתפילה עד שהקב"ה ירחם עלינו וישלח לנו את הגואל צדק, ואם חלילה לא נשים את הדברים האלו על לבנו, הרי הוזהרנו על כך "אם תלכו עמי בקרי והלכתי עמכם בחמת קרי".

כדי שנבין את חומרת המצב, נצטט כאן מפירוש הראב"ד למסכת תמיד (דף ל, ב), שם נתבאר בגמרא שישנו קשר בין

---

*) אסמכתא לדבר היא הגימטריא "המתיונים" =561 שווה לגימטריא של המילה "אינתיפאדה" 561, העונש של האינתיפאדה הוא על ההתרחקות מהתורה.

ירושלים לבין יריחו, הראב"ד שם מראה שיש גם קשר של קדושה בין ירושלים ליריחו, והוא הגורם לאותם קשרים שבין ירושלים ליריחו. והניסים שנעשו ביריחו: **"שירגישו בני אדם שביריחו יש כמו כן קצת קדושה כמו בירושלים"**.

הקשר שבין ירושלים ליריחו בא גם לידי ביטוי באופן ברור, גם על ידי כל אותם דיונים המתקיימים בזמן האחרון אודות מוסדות האוטונמיה, שאש"פ רואה בירושלים את המרכז של האוטונומיה, והשלטון הישראלי רואה ביריחו את המרכז שלו, אולם אש"פ אינו מוותר ורואה ביריחו את המפתח לירושלים, וזה חייב לעורר אותנו להתבונן במשמעות העיר יריחו שהיא כפי שביארו רבותינו קשורה לירושלים.

יתר על כן יריחו נקראת נְגָרָה של ארץ ישראל [=מנעולה] של הארץ, ואכן במקרא אנו מוצאים שיריחו משמשת כחלון לכל ארץ ישראל, שהרי משה רבנו כאשר זכה וביטל בתפילתו את מחציתה של הגזירה שלא יכנס לארץ, וקיבל רשות לראות את הארץ, הראייה היתה דרך יריחו כמודגש בכתוב (דברים ל"ב, ט'): "וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה לאמר: עלה אל הר העברים הר נבו, אשר בארץ מואב, **אשר על פני יריחו**, וראה את ארץ כנען, אשר אני נותן לבני ישראל", משמע מהדגשת המילים "אשר על פני יריחו" שאין זה רק סימן למקום, אלא גם סיבה לראייה.

עוד כתוב (דברים לד, א): "ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו ראש הפסגה **אשר על פני יריחו ויראהו ה' את כל הארץ** עד הים האחרון" — בספרי שם פירשו את המילים הים האחרון — עד היום האחרון, היינו שכל ההיסטוריה תתבאר על פי הראייה של **"ממול ירחו"**, וכן מלמד גם סיום הכתוב ... **"בקעת ירחו עיר התמרים עד צוער"** ...*) ופירשו בספרי (שם) שהראהו את גוג וכל

---

*) המילה צוער כתובה בתורה חסר צער מלשון צער, מרמז כמו שכתב הגר"א

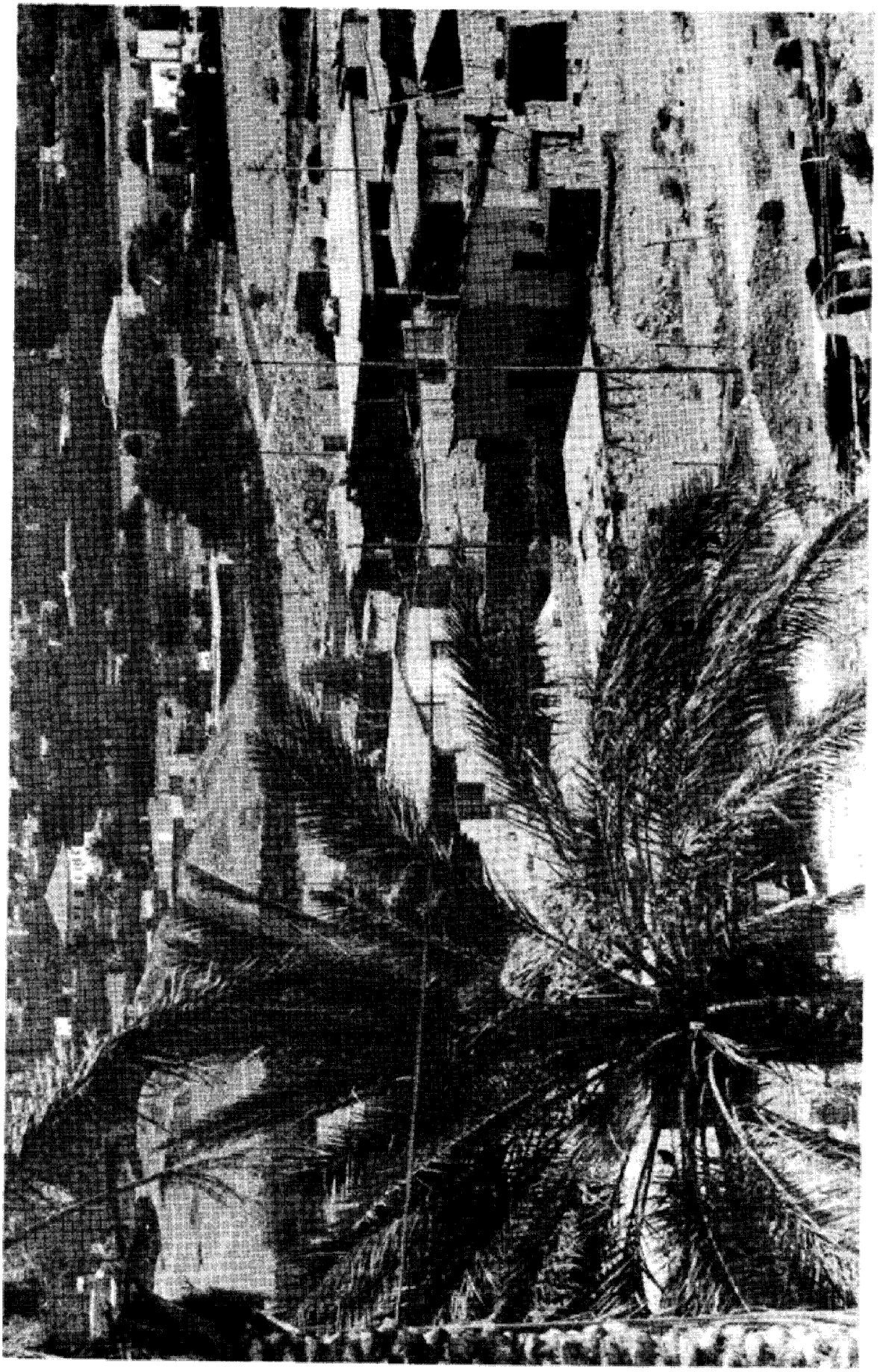
המונו נופלים בבקעת ירחו, ולפי "אדרת אליהו" (מהדורה מורחבת) סיום הצרות של עם ישראל יהיה ביריחו.

לא רק סיומה של ההיסטוריה קשורה ליריחו, אלא גם תחילתה של האנושות, קשורה למקום זה, שהרי לפי מימצאי הארכיאולוגיה, יריחו היא העיר העתיקה ביותר בעולם.

משום האמור, אספנו את המאמרים המלמדים על חשיבותה וקדושתה של יריחו כדי שנדע מה איבדנו, ועל ידי כך נתעורר לתשובה ונחזור בתשובה, ונזכה שתבוא הגאולה בקרוב ואז נזכה לקבל חזרה את כל ארץ ישראל. ודבר זה תלוי בשימת לבנו לזה, וכמו שאמר רבי אפרים מובא בספר "נחל קדומים" להחיד"א: שארץ ישראל היא בגימטריא "תתלב" היינו שצריך לתת לב לארץ ישראל ובך זוכים לה.

ששם יהיה סוף לצערם של ישראל בעזה"י, אחר מלחמת גוג ומגוג שיבוא המשיח. עוד מרמז הדבר שהשותפים למהלך הנורא של מסירת יריחו היו נציגי ש"ס, שהרי צער בגימטריא =360 כמנין ש"ס.

הרחוב הראשי ביריחו

מראה כללי של העיר יריחו

פרק א'

החשיבות שכל חלק בארץ ישראל יהיה נשלט בידי היהודים

"ונכבשה הארץ לפני ה' — (במדבר לב, כב): וכי עלתה על דעתך שישראל מכבשים את הארץ לפני המקום? אלא כל זמן שהם עליה כאילו היא מכובשת הא אינן עליה כאילו אינה מכובשת"
(תוספתא ע"ז, ה, א לפי הגירסא הישנה).
"הקונה שדה בסוריה כקונה שדה בפרווריי ירושלים ... לומר שכותבים עליו אונו אפילו בשבת ... אומר לנכרי ועושה, משום ישוב ארץ ישראל לא גזרו רבנן" (גיטין ח, ב), **ופירש רש"י: "ישוב הארץ — לגרש נכרים ולישב ישראל בה".**

מצוות ישוב הארץ היא מצווה גדולה והותר בגללה איסור "אמירה לנכרי שבות" כדי לרכוש שטחי ארץ ישראל. היתר זה מיוחד למצווה גדולה זו ולא ליתר המצוות (ראה תוספות גיטין ח, ב. ד"ה "אף על גב"), וזה מלמד עד כמה הדבר חשוב. בירושלמי גם נאמר טעם על היתר זה משום שנלמד מכיבושה של יריחו שאף הוא היה בשבת. דבר זה מהווה ניגוד גמור לכשלונותיה החמורים של הממשלה החילונית ביותר שהיתה אי פעם למדינת ישראל. ומשום כך הדבר מאד סימלי שדווקא פינוי עזה ויריחו היו כרוכים בחילול שבת וחג השבועות, וזה ההיפך מן הנכון. דבר זה הוא מאד חמור, לחלל שבת — למסור שטחי ארץ ישראל לנכרים, ולא בכדי הגימטריא של המילים "עזה ויריחו תחילה" שהיא =775 דומה

לגימטריא של המילים "חלול שבת" =776. כל ההסכם האומלל הזה הוא עונש על חטאינו הרבים, וביניהם מצוי חילול השבת שחברי הממשלה הזו הרבו בזה. אוטובוסים שמומנו על ידי מפלגת מרץ נסעו בשבתות כדי לשבור את החוק שאין מפעילים תחבורה ציבורית בשבת.

חשיבות הענין שכל חלק מארץ ישראל יהיה נשלט בידי עם ישראל, אנו רואים גם מהמאמר הידוע שכל מי שמהלך בד' אמות חדשות בארץ ישראל יש לו מצווה.

ההלכה היא, שבאם ישראל יהיו בארצם וכל אחד יהיה מכיר את חלקו, יהיו חיובי המצוות התלויות בארץ מחייבים מן התורה, ולכאורה, אם חלק מהשטחים שקידשו עולי בבל ישארו חלילה בידי זרים זה יעכב את חלות הקדושה הגמורה אשר פועלת את חיובי התורה. לפיכך צריכים אנו לכאוב את כאב השכינה המקוננת על כך שבעוונותינו נמסרו חלקי הארץ לזרים; ועל כך אנו מתוודים בנוסח הווידוי שנאמר בסליחות, שבנוסף לחורבן הבית "זבול בית מקדשנו חרב בעוונותינו, טירתנו היתה לשמה" .. אנו מתוודים ... "יופי אדמתנו לזרים כוחנו לנכרים ועדיין לא שבנו מטעותינו והאיך נעיז פנינו ונקשה ערפנו לומר לפניך ה' אל-הינו ואלוקי אבותינו צדיקים אנחנו ולא חטאנו אבל אנחנו ואבותינו חטאנו"...

על תוספת כיבוש שטחים לארץ ישראל כתוב (מלכים ב' י"ד, כ"ג):

"בשנת חמש עשרה שנה לאמציהו בן יואש מלך יהודה, מלך ירבעם בן יואש מלך ישראל בשמרון ארבעים ואחת שנה. ויעש הרע בעיני ה' לא סר מכל חטאות ירבעם בן נבט אשר החטיא את ישראל, הוא השיב את גבול ישראל מלבוא חמת עד ים הערבה כדבר ה' א-להי ישראל אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמיתי הנביא אשר מגת החפר. כי ראה ה' את עני ישראל מרה מאד ואפס עצור ואפס עזוב

ואין עזר לישראל, ולא דבר ה' למחות את שם ישראל מתחת השמים ויושיעם ביד ירבעם בן יואש. ויתר דברי ירבעם וכל אשר עשה וגבורתו אשר נלחם ואשר השיב את דמשק ואת חמת ליהודה בישראל הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי ישראל".

רבותינו ביארו (ילקו"ש מלכים רמז רל"ב): "מה טיבו של ירבעם והרי עובד עבודת אלילים היה? אלא מפני שלא קיבל לשון הרע על עמוס ...אמר הקב"ה: דור עובד אלילים וראש־דור עובד אלילים — והארץ אשר אמרתי לאברהם ליצחק וליעקב: לזרעך אתננה — תנו אותה בידו של זה שלא קיבל לשון הרע"...

הרי שזו זכות לעם ישראל כאשר כל גבולות הארץ בידי עם ישראל.

הרמב"ם הלכות חנוכה (ריש פרק ג) כתב על נס חנוכה ... "והושיעם מידם והצילם, וגברו בני חשמונאי הכהנים והרגום והושיעו ישראל מידם, והעמידו מלך מן הכהנים, וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתיים שנה עד החורבן".

דבר ידוע הוא, שהורדוס וכל צאצאיו היו השולטים כמאה שנה על ישראל. ואם כן מה תועלת בדבר — שיתחייב להודות על זה? ויש לומדים מדברי הרמב"ם, שכל שלטון יהודי על ארץ ישראל חשוב הוא וצריך להודות על כך, כיון שסוף סוף יהודים זרע אברהם יצחק ויעקב נמצאים בה ושולטים עליה, והרי יש בתוכם צדיקים והארץ מתקדשת על ידם.

על תוספת עיר בארץ ישראל אמרו רבותינו (סנה' ק"ב ב): "מפני מה זכה עמרי למלכות [היינו שגם בניו מלכו אחריו]? מפני שהוסיף כרך אחד בארץ ישראל שנאמר (מלכים—א' פרק ט"ז): "ויקן את ההר שמרון מאת שמר בככרים כסף ויקרא את שם העיר אשר בנה על שם שמר אדני ההר שמרון".

ובתנא דברי אליהו כתוב ..."על שהוסיף עיר גדולה בישראל וכך חשב עמרי בדעתו — אמר: כשם שירושלים היא למלכי יהודה, כך תהא שומרון למלכי ישראל".

בספר "אם הבנים שמחה" (בפתיחה) הביא מספר "אוצרות יוסף" להגאון ר' יוסף ענגיל שהביא בשם המקובלים: "דידוע דארץ ישראל הוי בספירת מלכות דלמעלה, ויען דהוא תיקן בחינת מלכות, בהוספה דהוסיף עיר אחת בארץ ישראל, על כן זכה למלכות דווקא".

בספר "אם הבנים שמחה" הוסיף וכתב:

"הרי דאף דעמרי היה ממלכי הרשעים, ומקרא מלא דיבר הכתוב (מלכים א' פרק ט"ז): "ויעלה עמרי ויקן את ההר שומרון, ויבן את ההר, ויקרא את שם העיר אשר בנה ... שומרון, ויעש עמרי הרע בעיני ה' וירע מכל אשר לפניו. וילך בכל דרך ירבעם בן נבט ובחטאתו אשר החטיא את ישראל". וגם כרך זה שהעמיד, לא היתה כוונתו לשם שמים אלא לכבודו ... קיים בזה מצוות עשה דישוב ארץ ישראל, דאם לא כן — דליכא מצווה ליכא שכר. וגם כיון דקיבל שכר מלכות דווקא, על כרחך דתיקן בזה ספירת מלכות עליונה, ועל כן הגיע למלכות כל כך במידה גדולה, שזכה למלכות שלשה דורות כדלעיל. הרי, דקיים את המצווה בכל תיקוניה אף למעלה בעליונים. והרימה והקימה בבנינו דלמטה, אף דלא היתה כוונתו לזה כלל".

ארץ ישראל נקראת "ארץ חמדה". משום שצריך לחמוד אותה כמו שאמרו חז"ל (תנחומא פרשה ראה): "ירמיה הנביא צוח ואמר (ירמיה ג', י"ט) "ואנכי אמרתי איך אשיתך בבנים ואתן לך ארץ חמדה" — ארץ שחמדוה אבות העולם. אברהם נתאוה לה, שכן הוא אומר: "ויאמר : ה' א-להים במה אדע כי אירשנה"? (בראשית ט"ו, י'). יצחק

נתאוה לה, שנאמר לו: "גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך, כי לך ולזרעך נתתי את כל הארצות האל" (שם כ"ו, ג). יעקב נתאוה לה, שנאמר: "אם יהיה א-להים עמדי ושמרני בדרך הזה ... ושבתי בשלום אל בית אבי" (שם כ"ח כ—כ"א). אמר רבי יהודה: אף משה נתאוה לה, שנאמר: "ואתחנן אל ה' ... אעברה נא ואראה את הארץ הטובה" (דברים ג', כ"ג—כ"ח). ואף דוד נתאווה לה, שנאמר: "בחרתי הסתופף בבית אלוקי" (תהלים פ"ד, י"א)".

ולא רק ישראל מכירים במעלת הארץ, אלא גם שאר העמים בעולם מכירים בקדושת הארץ. ובעיקר הנוצרים והמוסלמים אשר משתדלים לקבוע מקומות תיפלה בארץ. בירושלים עיר הקודש ישנם יותר כנסיות ומסגדים מכל עיר אחרת בעולם ביחס למספר האנשים בני אותן הדתות שמתגוררים בה. וכל זה משום שהם יודעים שהארץ הזו היא קדושה.

רבותינו מלמדים שכך היה גם בעבר. היא היתה ארץ חמדה גם לעמים שקדמו לישראל בארץ ישראל: ... "שלושים ואחד המלכים (שנוצחו על ידי יהושע) אפשר שכולם מארץ ישראל היו? אלא, אין לך כל מלך ושלטון שלא קנה לו פלטרין ואחוזה בארץ ישראל, שחשובה לכולם היא, שנאמר "נחלת צבי צבאות גויים" (ירמיה ג, י"ט)" (רש"י, דברים ל"ג י"ז מהספרי שם, והתנחומא משפטים י"ז). אמר רבי פרנך בשם רבי יוחנן: ראה מה כתוב: "וארא בשלל אדרת שנער אחת טובה" (יהושע ז', כ"א) "פורפירא בבליקון (=אדרת בבלית), שהיה מלך בבל לובש ושולט ביריחו" (תנחומא שם). בילקו"ש הנוסח קצת שונה: "ומה בבל עבידא הכא? אלא כל מלך ושלטון שלא היה שולטנות בארץ ישראל אינו שוה כלום ומלך בבל אנטיקסר (=פקיד

ומשנה) שלו יושב ביריחו, וזה משלח לזה כותבות, וזה משלח לזה דורנות"...

מן האמור למדנו, כי יריחו סימלה את חיבת האומות לארץ ישראל, ואם כן, כמה אנו צריכים להצטער על אבדן יריחו, שזה בלא ספק מסמל לנו כי אנו לא היינו ראויים לשמור את יריחו משום חטאנו. נציין כאן עוד נקודה נוספת שצריכה לעורר אותנו לתשובה גדולה, כתוב בתורה (ויקרא כ' כ"ג — כ"ו):

"ולא תלכו בחוקת הגוי אשר אני משלח מפניכם כי את כל אלה עשו ואקוץ בם. ואמר לכם אתם תירשו את אדמתם ואני אתננה לכם לרשת אותה ארץ זבת חלב ודבש. אני ה' א-להיכם אשר הבדלתי אתכם מן העמים ... והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה ובין העוף הטמא לטהור ולא תשקצו את נפשתיכם בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמוש האדמה אשר הבדלתי לכם לטמא. והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה', ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי".

בעוונותינו הרבים, הממשלה הנוכחית, איננה מכירה כלל בקדושת עם ישראל, ואין היא רוצה בהבדלות מן העמים, בעיות הכשרות התרבו, וגם זה מסמל לנו את העונש האלוקי על כך. הגימטריא "חזיר" היא 225 וזה דומה לגימטריא "ירחו" =224. אבדן ירחו בא על אי זהירות בכשרות.

יתר על כן הגימטריא עזה וירחו =312 שווה לגימטריא של "נבלה חזיר" =312, ואולי יש להוסיף את המעשה אשר הוא אמנם נתגנה על ידי הכל ויש להסתייג ממנו, מכל מקום הוא מעורר מחשבה — שימת חזיר לפני ביתו של אחד מחברי הכנסת שתמכו בהסכם, שמסר את יריחו לאויבי ישראל, כיון שהחזיר דומה בגימטריא ליריחו. כמו כן הגימטריא של המילה "ודבש" הנזכרת

בכתובים שהבאנו לעיל, שגם היא בגימטריא 312 כמנין הגימטריא של "עזה וירחו" ללא ספק שהדבר מחייב מחשבה להתעורר בתשובה.

ראיה נוספת לדבר: סיומה של מלכות בית דוד היה בערבות ירחו, שם נתפס המלך צדקיה בברחו מירושלים הנצורה, ככתוב (מלכים ב' כ"ה, ה'): "וירדפו חיל כשדים אחר המלך וישיגו אותו בערבות ירחו וכל חילו נפצו מעליו" ... הגימטריא "בערבות ירחו" היא =904 ודומה לגימטריא של המילים "ההסכם עזה ויריחו תחילה" =905. כמו כן סיומה של מלכות בית החשמונאים היה ביריחו כמו שכתב על כך יוסף בן מתתיהו ("קדמניות היהודים" ט"ו, ג', של"ט):

"... הקנאה שעוררה את חמתו [של הורדוס] הפליגה אותו אפילו מתוך [ימים טובים] כאלה כדי להחיש את ענין המזימה, שכן כשעלה הבחור אריסטובולוס בן שבע עשרה על המזבח, לפי החוק, להקריב את הקרבנות, והוא לבוש בגדי השרד של הכהנים הגדולים ועשה את עבודת הקודש, דגול ביופיו וקומתו גבוהה מכפי גילו, ומתוך קלסתר פניו נשקפה במידה רבה מאד רוממות משפחתו, עבר את ההמון נחשול חיבה אליו, וזכר מעשיו של אריסטובלוס זקנו ניצב חי והוכרעו לאט לאט על ידי רגשותיהם אשר תקפו עליהם, והיו שמחים ונרגשים כאחד, ושלחו אליו קולות של ברכות, שנתערבו בתפילות, באופן שחיבת ההמונים נעשתה גלויה לעין, וההודיה ברגשותיהם אלה נראתה כפזיזות יתירה בימי מלכותו (של הורדוס). למראה כל אלה החליט הורדוס להוציא לפועל את המזימה שזמם על הנער. וכשעבר חג הסוכות, **סעד (הורדוס) ביריחו**, אלכסנדרה היא שאירחה אותם, הוא נהג חיבה בעלם ומשכו לשתיה ללא חשש, והיה מוכן לשחק איתו ולעשות מעשי נערות כדי לשמחו, ומאחר שמזג המקום הוא חם מדי התאספו ויצאו כולם

מהר מתוך חולשת חושים ועמדו ליד הבריכות הגדולות שהיו סביב החצר וציננו עצמם בחום הלוהט של צהרי היום, תחילה הסתכלו בשוחים מבין העבדים והרועים, אחר כן נלווה גם הבחור והורדוס הוא שעורר אותו, ואותם מרעיו שנצטוו על כך הכבידו עליו וחזרו והטבילו אותו בחשכה היורדת, כאילו בדרך משחק, ולא הרפו מהשוחה עד שחנקוהו לגמרי, כך נרצח אריסטובולוס ולא הגיע לשמונה עשרה שנים תמימות. הוא החזיק בכהונה הגדולה שנה אחת"...

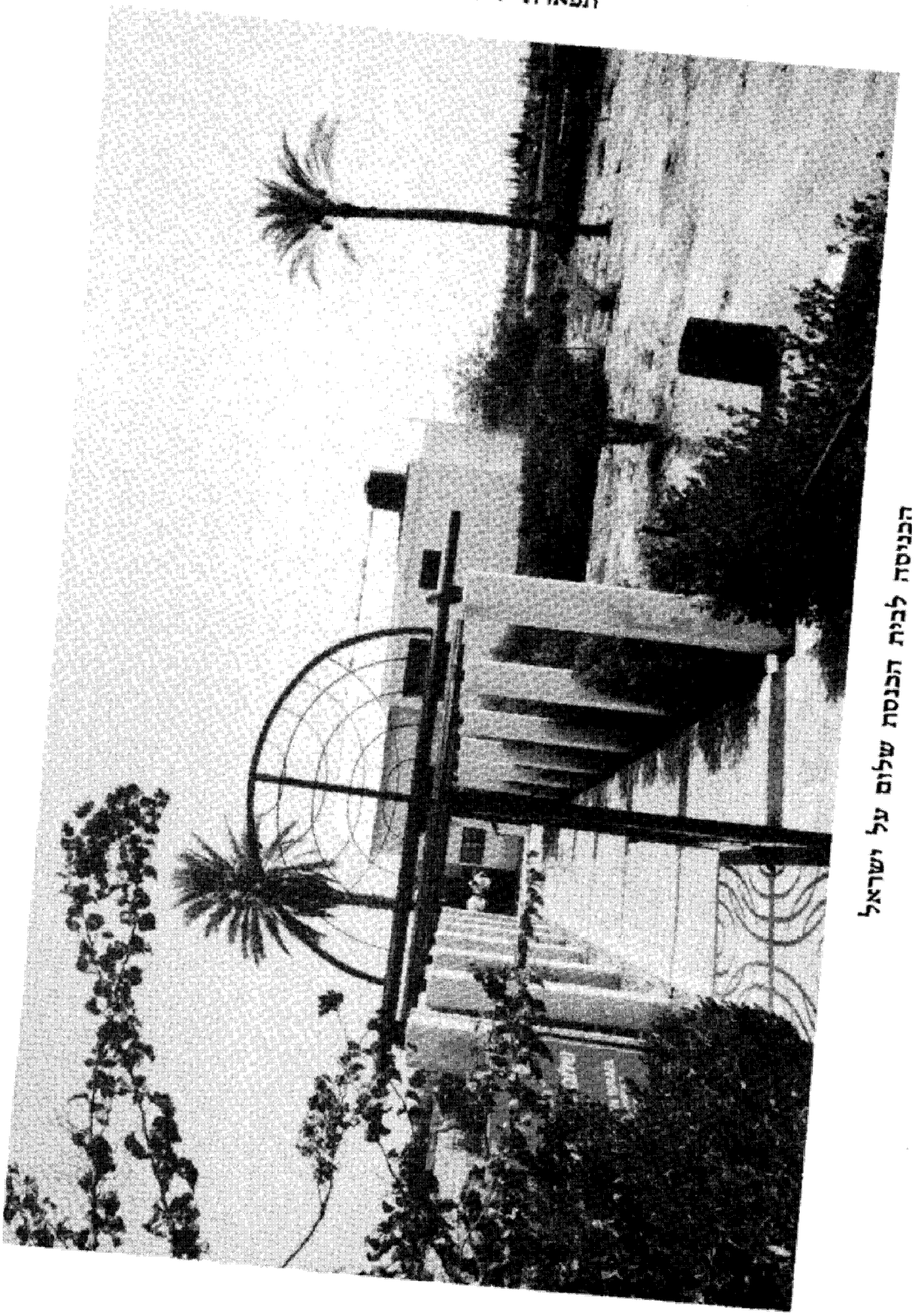
אולם גם עונשו של הורדוס היה ביריחו, שם הוא נפח את נשמתו תוך יסורים קשים ומרים.

לדעת זאב ארליך בספרו "יריחו לדורותיה". הלל נשיא ישראל היה שרוי ביריחו ועל כך הוא אמר את דבריו במשנה (אבות פרק ב): "אף הוא ראה גולגלת אחת שצפה על פני המים, ואמר: על דאטפת אטפוך — וסוף מטיפיך יטופון" — [על שהטבעת הטביעוך וסוף מטביעיך הם יטבעו] — שראה את העונש שבא על בית החשמונאים בזה, משום שהטביעו את העם במלחמת אחים. אולם הורדוס עצמו האיש שנתגלגלה חובה זו על ידו, הוא בעצמו היה איש רע מעללים ומה שענש את משפחת החשמונאים היתה עבירה גדולה, ומשום כך גם העונש שלו היה אף הוא ביריחו — מידה כנגד מידה — במקום החטא שם גם אירע העונש.

כמו כן הענין של העונש שבא על עם ישראל על ידי גזירה של מסירת עזה ויריחו לפלשתינאים, מלמד באמור על החטאים שגרמו זאת*).

---

*) מענין לציין מה שאמרו רבותינו שכל פורענות שבאה על ישראל, יש בה הכרע מחטא העגל, אולי יש רמז בדבר שההסכם נעשה ב"אוסלו" בירת נורווגיה, משום שהמילה "אוסלו" בגימטריא 103 כמנין "עגל" =103.

הכניסה לבית הנוסע שלום על ישראל

רצפת הפסיפס בבית כנסת שלום על ישראל

פרק ב'

סיבת קדושתה המיוחדת של יריחו

...״שירגישו בני אדם שביריחו, יש כמו קצת קדושה כמו בירושלים (ראב״ד תמיד ל', ב').

״אמר יהושע: יריחו כבושה תחילה לארץ ישראל — נוציאנה תרומה, כאשה המפרשת חלתה מתחילת עיסתה״

(מדרש, מובא ברד״ק יהושע ו', י״ז)

כל חלק מארץ ישראל קדוש הוא, בקדושה יתירה משאר הארצות כמו שאמרו (כלים א, ו): ״ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות. החזון איש באגרתו כתב על מקום התיישבות הראוי בעיניו: ״באיזה מקום בארצנו איני מוצא קפידא — כי הלא כל הארץ מקודשת״.

מכל מקום יש הבדל בין כל ארץ ישראל וירושלים כאמור (כלים, א', ו'): ״... ירושלים מקודשת מהן״, וכן נאמר (כתובות פרק י״א): ״הכל מעלין לירושלים״ — שישנה עדיפות במגורים בירושלים מפני קדושתה, כמו כן ישנה קדושה מיוחדת ביריחו*).

כתוב (יהושע ה', י״ג—ט״ו): ״ויהי בהיות יהושע **ביריחו** וישא עיניו וירא; והנה איש עומד לנגדו וחרבו שלופה בידו,

---

*) צריך עיון האם קדושה זו מביאה לכך שיש יותר מצווה לגור ביריחו יותר משאר חלקי הארץ, כשם שישנה מצווה לגור בירושלים.

וילך יהושע אליו ויאמר לו: הלנו אתה או לצרינו? ויאמר: לא, כי אני שר צבא ה' עתה באתי. ויפול יהושע על פניו ארצה וישתחו, ויאמר לו: מה אדוני מדבר אל עבדו? ויאמר שר צבא ה': של נעלך מעל רגלך **כי המקום אשר אתה עומד עליו קדש הוא!** ויעש יהושע כן".

דבר דומה, לזה אמנם אירע גם אצל משה רבנו בהר חורב, ולכאורה, שם אין המקום מקודש מצד עצמו אלא רק משום התגלות האלוקית שבאותה עת במקום ההוא. מכל מקום נראה שכאן הדבר מרמז על קדושת המקום וכפי שיבואר אי"ה לקמן. ויש מי שמשער כי עקב כך, קבע יהושע את מקום המשכן בגלגל שהיתה בקצה המזרחי של יריחו, כיון שהמקום קדוש (ראה "יריחו לדורותיה").

סיבת קדושת יריחו היא משום שהיתה תחילת קדושת הארץ, וכיון שהיא תחילה וראשית לקדושת הארץ לכן חשיבותה גדולה.

רבותינו אמרו (מדרש אותיות דר"ע): "**בראשית** ברא א-להים את השמים ואת הארץ" — "בשביל שלושה דברים שנקראו ראשית [נברא העולם] ואלו הן: תורה וישראל ויראה"...

עוד אמרו רז"ל (תנחומא וילקו"ש ריש בראשית):

"רבי הונא בשם רבי מתנה: בזכות שלושה דברים נברא העולם — בזכות חלה, ובזכות מעשר, ובזכות ביכורים, שנאמר: "בראשית ברא א-להים", ואין ראשית אלא חלה, כמה דהוא אמר: "ראשית עריסותיכם חלה", ואין ראשית אלא מעשר כמה דהוא אומר: "ראשית דגנך", ואין ראשית אלא ביכורים, כמה דהוא אומר: "ראשית ביכורי אדמתך".

משמע מדברי המדרשים הנ"ל, כי עיקר בריאת העולם היתה בשביל אותם מצוות שהן ראשית, ומדוע? ונראה שהדבר מלמד על חשיבות הראשית, משום שהראשית משמשת יסוד לכל ההמשך,

ולכן צריך שכל התחלה תהיה קדושה. גם יריחו כיון שהיתה תחילתה של קידוש הארץ על ידי כיבושה, היא חשובה כיון שהיא סיבת המשך הקדושה לכל ארץ ישראל.

כאשר יהושע בן נון עמד לפני כיבושה של יריחו, הוא החרים את העיר יריחו וגם הקדיש את שללה לה', ככתוב (יהושע ו', ז'):

"והיתה העיר חרם, היא וכל אשר בה לה' ... ורק אתם שמרו מן החרם פן תחרימו ולקחתם מן החרם, ושמתם את מחנה ישראל לחרם ועברתם את העיר יריחו", על כך נאמרו כמה טעמים: רש"י (שם) כתב: "הקדש — כי היום הוא שבת קודש, וראוי להיות קודש הנשלל בה".

המלבי"ם (שם) כתב: "ויען כי הכיבוש היה בנס על ידי ה', ראוי ששללה יהיה הקדש לה' הכובש". הראב"ד פירש שמשום שיש קדושה ביריחו, כיון שהיא התחלה, החרימה והקדישה יהושע. דברי הראב"ד נאמרו כפירוש לדברי הגמרא (תמיד ל, ב) שם נאמר, כי בכמה וכמה דברים קשורה העיר יריחו לירושלים*):

... "מיריחו היו שומעין קול שער גדול שנפתח. מיריחו שומעין קול המגריפה. מיריחו שומעין קול בן ארזה מקיש. מיריחו היו שומעין קול גביני כרוז. מיריחו היו שומעין קול העץ שעשה בן קטין מוכני לכיור. מיריחו היו שומעין קול השיר. מיריחו היה שומע קול השופר. ויש אומרים; אף קולו של כהן גדול בשעה שהיה מזכיר את השם ביום הכיפורים. ביריחו היו מריחין את ריח פטום הקטורת".

---

*) שיש קשר בין יריחו לבין ירושלים מכירים בזה אנשים רחוקים מתורה. הוויכוחים הרבים סביב המקום שבו יהיו מוסדות האוטונומיה אם בירושלים באוריינט־האוז או ביריחו. ערפת שקיבל מכתב שמאפשר להם להחזיק במוסדות בירושלים, תוכנו הוסתר מהציבור היהודי. הערבים רצו

[בגמרא (יומא כג) ישנה תוספת, ביריחו לא היתה הכלה צריכה להתבסם, העיזים היו מתעטשות ביריחו מריח הקטורת].

הראב"ד בביאורו על על מסכת תמיד ביאר את העובדה שהיו שומעין את הקולות האמורים עד יריחו באופן טבעי, משום שהמבנה המיוחד של ההרים סביבות ירושלים, איפשר לקולות להגיע עד יריחו. עוד הביא הראב"ד פירוש של רבו:

"רבי ומורי החסיד ז"ל אמר: דכל הנך דקתני שהיו נשמעין מיריחו — מעשה ניסים היו! ודווקא ביריחו היה נשמע ולא בשאר צדדים — **מפני שיריחו היתה כמו ירושלים, מפני שהיתה תחילת כיבוש ארץ ישראל**, וכמו דתרומת דגן צריך לתרום, כך נתרמה ארץ ישראל עצמה, ובשביל כך התרימה יהושע — להיות קודש, **לפיכך היא כמו ירושלים**, והיו נשמעין בה כל הנך דקתני, כדי שירגישו בני אדם **שיריחו יש כמו כן קצת קדושה כמו ירושלים**, ולפיכך באלה יותר משאר דברים, מפני שכל אלו הדברים — קול שער הגדול, וצלצל, וגביני כרוז — הם תחילת עבודת המעמידים את הכהנים לעבודתם ולויים בדוכנם, וגם קטורת היא תחילת עבודת פנים".

יתכן, שעל פי דברי הראב"ד יובן קשר נוסף בין כיבוש הארץ לבין מצוות העומר, כמו שנצטט לקמן את הפסוקים בזה, וזאת משום שהעומר הוא קרבן הבא מהתבואה החדשה, לפני כן אסור לקצור ולא לאכול מהתבואה החדשה. קרבן העומר הוא ראשית

ביריחו משום שראו בזה כחלק מהדרך שלהם להשגת ירושלים ה' יצילנו.
— נפש האדם חשה שלא במודע את האמיתות, ומשום כך אנו רואים שיש מקשרים בין ירושלים ויריחו גם מבלי שיודעים את מה שנאמר על כך במקורות.

התבואה, והוא מקדש את כל האוכל שהיהודי אוכל בשנה החדשה, והרי זה כמו שיריחו היתה תחילת קדושת הארץ.

כתוב (יהושע ה׳, י״א): ״ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות וקלי בעצם היום הזה״. ופירש רש״י: ״ממחרת הפסח: יום הנפת העומר — שהקריבו עומר תחילה״, ומיד בסמוך כתוב (שם פרק ו) על כיבוש העיר: ״**ויריחו סוגרת** ומסוגרת מפני בני ישראל אין יוצא ואין בא. ויאמר ה׳ אל יהושע: ראה נתתי בידך את יריחו ואת מלכה גיבורי החיל״. תחילת כיבוש העיר היה סמוך לעומר [לפי דעה אחת החלו להקיף את העיר ביום ט״ו ניסן וכבשוה בשביעי של פסח, ולפי המדרש המובא ב״שלטי גיבורים״, החלו להקיף את יריחו בכ״ב ניסן וכבשו אותה בכ״ח ניסן].

כל זאת, משום שהעומר הוא כאמור יסוד המאכל של היהודי, ועל ידו הוא מקדש את כל עולמו הרוחני, ומשום כך כיבוש הארץ, שגם הוא ענין של קידוש החומר קשור בזה, כאמור במדרש (ויקרא רבה כ״ח, ו):

״רבי יוחנן אמר: לעולם אל תהי מצוות העומר קלה בעניך, שעל ידי מצוות העומר זכה אברהם לירש את ארץ כנען. הדא הוא דכתיב (בראשית י״ז): ״ונתתי לך לזרעך אחריך״ — על מנת — ״ואתה את בריתי תשמור״ ואיזה? מצוות העומר!״.

קצת אסמכתא לדברים הן העובדות, שכיבוש ארץ ישראל הוא בסמוך לעומר או בימי ספירת העומר; יריחו כאמור נכבשה בסמוך לעומר. גם בזמן האחרון, כיבושי ארץ ישראל בשנת תש״ח, חלק חשוב מהן היה בזמן הפסח, כמו כיבוש חיפה ויפו שהיו מהפך לטובה במצבם של היהודים בארץ. גם כיבוש יתר חלקי ארץ ישראל היה בימי ספירת העומר של שנת תשכ״ז. מכ״ו אייר עד ב׳ סיון. אף העונש של אבדן חלקים בארץ ישראל שנמסרו לאוייבינו בשנת תשנ״ד היה בימי ספירת העומר באותם ימים שזכינו לקבלם בשנת תשכ״ז, דבר המסמל שאיננו ראויים להחזיק בארץ ישראל.

המקום הראשון שניתן ליהודים בימי יהושע בן נון נמסר בעונותינו לאש"פ להיות מרכזו של האוטונומיה רח"ל*).

ביאור הדברים הוא כפי שביארנו, שהעומר הוא יסוד לקדושת המזון וחיי היהודי. ועל פי זה יובנו גם המשך דברי המדרש (ויק"ר שם):

"והיא שעמדה להם בימי גדעון שנאמר (שופטים ז'): "וירא גדעון והנה איש מספר לרעהו לאמר: חלום חלמתי והנה צליל לחם שעורים", מהו צליל? רבנן אמרי: על שצלל עליהם אותו הדור מן הצדיקים, ובזכות מה נצלו? בזכות לחם שעורים ואיזו? **זו מצוות העומר**"!

כוונת המדרש מתבארת כך: גדעון שנצטווה לפעול להושעת עם ישראל מידי המדינים שהכבידו מאד את עולם על היהודים באותה עת. הבין שתפקידו הוא להושיעם בדרך ניסית, כמו שאכן אירע אחרי כן, שהלך להלחם עם מדין עם שלוש מאות איש נושאי שופרות ולפידים — נגד צבא חזק ומאורגן של המדינים, לכן היסס גדעון ביודעו את מצבו הרוחני הירוד של הדור, שהרי הדור צלל מן הצדיקים, שהרי אף בבית אביו שלו שהוא גדעון גדול הדור — שופט ישראל, מכל מקום אביו פיטם פר לאליל הבעל. וגם בביתו גדל עץ אשירה שאף הוא אליל. לכן ביקש אותות שישכנעו אותו כי השליחות הניסית הזו תצלח, והראו לו משמים כפי שביקש, שהניח גיזת צמר על הארץ והטל כיסה את הארץ והגיזה נשארה יבשה, ובלילה האחר היה להיפך, הגיזה היתה רטובה עד שמץ ממנה מלא כוס טל והסביבה היתה יבשה. מכל מקום גם אחר האותות היו לו עדיין היסוסים, ומה ששיכנע אותו לחלוטין היה

---

*) מענינית הגימטריא של המילה "חדש" =312 היא "עזה וירחו" =312. ו"עומר" היא 316 =כמנין "עזה יריחו" 316. אולי רמז יש בזה למה שקורה בימינו.

החלום ופתרונו שהחיילים המדינים סיפרו אודות לחם השעורים — המסמל את קרבן העומר. ככתוב (שופטים ז', פסו' י"ג—ט"ו):

"וירא גדעון והנה איש מספר לרעהו חלום ויאמר: הנה חלום חלמתי והנה צליל לחם שעורים מתהפך במחנה מדין, ויבא עד האהל ויכהו ויפול ויהפכהו למעלה ונפל האהל. ויען רעהו ויאמר: אין זאת בלתי אם חרב גדעון בן יואש איש ישראל, נתן הא-להים בידו את מדין ואת כל המחנה. ויהי כשמוע גדעון את מספר החלום את שברו, וישתחו וישב אל מחנה ישראל, ויאמר: קומו כי נתן ה' בידכם את מחנה מדין".

מדברי המדרש נלמד, שספקותיו של גדעון שהיסס כיצד יתכן שינצח בדרך ניסית כאשר הדור ריק מהצדיקים נעלמו כאשר שמע על החלום ופתרונו שענינם קרבן העומר, ומדוע? גדעון כאמור חשש, שאין אפשרות לנס כאשר הדור ריק מן הצדיקים, אולם כאשר התבונן במשמעות העומר קיבל תשובה להיסוסיו. כיון שהעומר מסמל את חשיבות היסוד שנעשה בקדושה, מכאן הקיש גדעון גם לענין עם ישראל, שאף אם הדור הזה חלש מבחינה רוחנית, הרי העם יתגבר בעתיד על החולשה שלו, שהרי יסודותיו חזקים מאד; האבות הקדושים, דור מקבלי התורה ושאר אישי הסגולה שהיו בקרב העם בכל העיתות שקדמו לדורו, ועקב כך ראוי העם לנס גם במצב העכשווי הירוד משום חשבון העבר והעתיד.

כעין זה היה גם בזמן גזירת המן הרשע, שעם ישראל ניצולו בזכות קרבן העומר. כמו שמסופר במדרש (הנ"ל): שבשעה שבא המן להרכיב את מרדכי על הסוס, הגיע לבית מדרשו של מרדכי. מרדכי הצדיק שהיה סבור שהמן בא להורגו, אמר לתלמידיו שיברחו על נפשם כדי שלא יתפסו יחד עמו. תלמידיו סירבו להיפרד ממנו ונשארו בבית המדרש. בינתיים עמד מרדכי בתפילה

בסוברו שהגיע קיצו. המן שהוצרך בינתיים להתעכב, פנה אל התלמידים ושאלם במה הם עוסקים? הם ענו לו, אנו לומדים את דיני העומר שבזמן שהיה המקדש קיים היו בני ישראל מקריבים קרבן עומר, משום שהדבר היה בט"ז בניסן יום הקרבת קורבן העומר. שאל אותם המן: והעומר הזה ממה היה קרב, אם מזהב או לפחות מכסף? ענו לו התלמידים: אין העומר עשוי מזהב ואף לא מכסף, ואפילו לא מחיטים אלא רק משעורים! תמה המן וחזר ושאל: האם העומר לפחות יקר משום ריבוי הכמות שלו: "מן הדין עשרה קנטרין (עשרה כיכר)? ענו לו: "לא מן הדין עשרה מנין" — סך הכל, סכום קטן — שהרי הוא היה בסך הכל עשירית האיפה. המן נתפעל מכך ואמר: "קומו דנצחון עשרת מנכון לעשרת אלפים קנטרין דכספא" [=קומו שנצחו עשרת המנים שלכם, את עשרת אלפי כיכרות הכסף, שאני רציתי לשקול לגנזי המלך לגזור את גזירת הכלייה חלילה].

מדברי המדרש משמע, שהמן נתפעל בעיקר מכך, שקרבן העומר אין לו שיווי רב — לא מחמת מהותו — שאינו בא לא מזהב ולא מכסף, ולא מחמת כמותו — שמחירו היה מועט, משום שכולו הכיל בסך הכל עשירית האיפה. ומדוע דווקא משום כך נתפעל המן? נראה, שהמן כשראה שאין לעומר שום חשיבות עצמית הבין, שערכו הוא משום שהוא יסוד לכל ההמשך ומתוך כך הבין את חשיבותו של "יסוד", דבר זה שינה את כל יחסו כלפי עם ישראל, היות ודעתו הקודמת היתה שעם ישראל מצוי במצב של ירידה רוחנית, כמו שפירשו רבותינו (פ"ק מגילה) את דבריו לאחשורוש: "ישנו עם אחד" — יֶשְׁנוּ עם אחד מהמצוות. וכשאחשורוש עדיין חשש שמא לפחות בזכות התלמידי החכמים שבדור יגן הקב"ה על עמו ישראל ויעניש את הפוגעים בו כמו שעשה בעבר, לפרעה, סיסרא, סנחריב, נבוכדנצר, ושאר אויבי ישראל, אמר לו המן "עם אחד" — כולם שווים ואין לך ממה לחשוש. אולם כאשר התבונן במעלת העומר הבין, כי אפילו אם היה צודק חלילה

בקביעתו על בני אותו הדור, אולם כוחו של עם ישראל שנבנה על יסודות איתנים, בוודאי ממשיך להיות עמו, ויאפשרו לו להתגבר על החולשה הזמנית, ועל כן הקב"ה ימשיך להגן עליו למרות הרפיון הרוחני הזמני שאחז בחלק מן העם כפי סברתו. גם מהדברים האלו אנו למדים על חשיבותה של ההתחלה. משום כך רבו הפירושים שיריחו נתקדשה כמו הביכורים וכמו פטר החמור*).

כדי לכבוש את יריחו נצטוו ישראל להקיף את העיר שבעה

---

*) בקונטרס "יריחו והלאומיות הישראלית" כתוב: "בכור בהמה טהורה יש לו ערך של קדושה בפני עצמו, אך אצל החמור שהינה בהמה טמאה נאמר (שמות סוף פרשת בא) "ופטר חמור תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתו" — החמור מבטא את תכונת החמריות עצמה כ"חמור למשא", ועל כן הוא בעל חי טמא, אך בעומק חיותו ישנה תכונה הראויה להצטרף אל הקודש, על כן בכור החמור אסור בהנאה עד שיינתן תמורתו שה לכהן, ורק על ידי שגורם ריבוי וברכה בנכסי הכהן, יוצא הוא לחולין ומותר בהנאה. אך בלי פעולת קודש זו הרי שקדושת הבכורה שבו תצמח רק לרעה ולשלילה — על כן מצוה לאבדו ולבטלו — "ואם לא תפדה — וערפתו".
בקונטרס "משמעות ההסכם עזה ויריחו תחילה" צויינה העובדה שהגימטריא של הכתובים מורים על אישים מש"ס יחד עם ר"ץ, והכתוב אומר: "ואם לא תפדה" — אזי "וערפתו", יבוא ערפת. הדברים נאמרו לפני למעלה משנה ואז לא הובנו הדברים כלל וכלל, עד שבעוונותינו הרבים אנו עדים לחיבורם של אנשי ש"ס עם אנשי מר"ץ דבר שהביא לבסוף שיריחו ניתנה לערפת שר"י.
בספרי המקובלים נתבאר שעם ישראל הוצרך לסבב את יריחו שבע פעמים, כדי להסיר את הקליפות הקשות של הטומאה שהיו שרויות ביריחו (מובא בספר "יריחו לדורותיו") [בגמרא (קידושין כ"ט, ב') מסופר על מזיק שהיה שרוי בבית התלמידים של אביי, וכשבא הצדיק רב אחא בר יעקב הוא כוון לאותו מקום. נדמה לו אותו מזיק כנחש בעל שבע ראשים, והוא התפלל על חיסולו, וכל כריעה וכריעה שכרע רב אחא היה נושר ראש אחד של אותו מזיק, וכך עשה שבע פעמים, יתכן ומשום כך היה צורך להקיף שבע פעמים את יריחו].

ימים, ששה ימים בכל יום פעם אחת, וביום השביעי נצטוו להקיפה שבעה פעמים, בזמן ההקפות היו שבעה כהנים, נושאי שופרות שהיו תוקעים בהן. נראה לבאר את הצורך הזה, על פי דברי המהר"ל מפרג שביאר את המושג של המספר שבע, כמסמל את הפן הרוחני שבטבע, שהרי לכל עצם טבעי ישנם ששה צדדים, מעלה ומטה וארבעה צדדים, והפן הנוסף השביעי הוא הפן של הקדושה, גם זה מלמד על מעשה קידוש העיר יריחו.

מטע תמרים ביריחו

פרק ג'

על הקשרים שבין יריחו וירושלים

"ישנה הרגשה בפנימיות הלב כאילו גם בימינו אנו נכבשה יריחו יחד עם ירושלים (כפי שקרה כן במלחמת ששת הימים) כדי שיתעוררו בני ישראל וירגישו שישנו קשר של קדושה בין ירושלים ויריחו" ("ציץ אליעזר" ח"י סי' א' פי"ב).

בפרק הקודם כבר נתבאר כי יש קשר בין קדושת ירושלים לבין קדושת יריחו. ירושלים מסמלת את שיא קדושת הארץ וכן את קדושת המקדש. גם ביריחו יש מעין דברים אלה, יריחו ראשית קדושת הארץ וביריחו נשמעים קולות מהמקדש. עוד אמרו רבותינו (תענית כ"ז, א'):

"תנו רבנן: עשרים וארבע משמרות בארץ ישראל [שהיו עולים להתפלל בבית המקדש כדי שהקרבנות יתקבלו], ושתים עשרה [מהן] ביריחו ... הגיע זמן משמר לעלות, חצי המשמר היה עולה מארץ ישראל לירושלים, וחצי המשמר היה עולה ליריחו — כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שבירושלים".

מזה שהמשמרות עולות ליריחו כדי לספק מים ומזון לאחיהם שבירושלים, יש ללמוד כי רצו בכך להדגיש את הקשר שבין יריחו וירושלים, שאם לא כן, מדוע לא עלו לערים אחרות שהיו קרובות יותר מאשר העיר יריחו.

בשו"ת "ציץ אליעזר" (ח"י סי' א' פי"ב) הרחיב המחבר בענין הקשר שבין ירושלים ויריחו וכתב שם:

למקרא דברי רבנו הראב"ד אלה [שהוזכרו לעיל בפרק הקודם] בשם מורו, ישנה הרגשה בפנימיות הלב. כאילו גם כן בימינו אנו, נכבשה יריחו יחד עם ירושלים (כפי שקרה כן במלחמת ששת הימים) כדי שיתעוררו בני ישראל וירגישו שישנו קשר של קדושה — בין ירושלים לבין יריחו [ומעניין הדבר, שביריחו הקצו גם מקום מיוחד שגדול במידתו כמידת גודלו של הר הבית בירושלים, וכדאיתא בספרי (במדבר י', ל"ב): "אמרו, כשהיו ישראל מחלקים את הארץ, הניחו דושנה של יריחו ת"ק אמה על ת"ק אמה [אמרו]: כל מי שיבנה בית הבחירה בחלקו יטול דושנה של יריחו" וכו' עיי"ש*). ודומה שקלע אל האמת בשו"ת "זכרון יוסף" שם, שמבאר שמשום כך ייחדוה במידה הזאת, מפני שיחסר לשבט אשר יבנה בית המקדש בחלקו ת"ק אמה על ת"ק אמה כמו הר הבית עיי"ש]. וכל זה כאילו בא ללמדנו, שלא נשמיט את יריחו מתחת ידינו, כשם שברור שלא נשמיט בע"ה מתחת ידינו את ירושלים עיר קדשנו ותפארתנו, עדי נזכה לחזון אחרית הימים (במיכה ד'), שהר בית ה' יהיה נכון בראש ההרים ומציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים".

בפרק זה נציין כמה ענינים שיש בהם קשר או דמיון בין ירושלים ליריחו, ויש גם לדעת שהמקום המוזכר ביותר בתנ"ך אחר ירושלים הוא יריחו. כמו כן בתקופת בית שני היתה יריחו העיר

---

*) בתחילה שהו בה בני יתרו חותן משה, עד שנבנה הבית בחלקו של בנימין ונטלוה. יש מי שמפרש, שלכן זכו בזה בני יתרו, מפני שהם זכו להיות מיושבי לשכת הגזית, וגם בזה יש לראות קשר ושייכות בין יריחו לבין ירושלים.

הגדולה ביותר אחר ירושלים, והיא אף שימשה כבירת החורף של המלך הורדוס.

א. התחלה

ירושלים היא תחילת הבריאה כמו שאמרו רבותינו (יומא ל"ד, ב) על האבן שהיתה מונחת בבית קודש הקדשים ושתייה היתה נקראת, משום שממנה הושתת העולם.

יריחו כפי הידוע מתוך חפירות ארכיאולוגיות — היא העיר העתיקה ביותר בתולדות האנושות, וכן היא תחילת כיבוש הארץ וקדושתה, ובזה היא דומה לירושלים שהיא שיא קדושת הארץ.

ישנו ענין מיוחד שצריך להתחיל ביריחו, שאם לא כן מדוע בני ישראל שכבשו כמעט את כל מזרח הירדן עד החרמון ירדו למטה לכיוון יריחו ומשם נכנסו לארץ. גם את מיטתו של יעקב אבינו העלו ממצרים בדרך שאיננה מובנת — עשו לו אבל בגורן האטד שבעבר הירדן ככתוב (בראשית נ', י'). ויתכן שהדבר היה כדי להראות את הדרך לבניו כיצד יכנסו לארץ, שהרי הדגלים במדבר היו עשוים בדומה לנשיאת הארון על ידי בניו של יעקב.

ב. קדושה טבעית וקדושה נוספת

ביריחו ישנה כאמור קדושה מיוחדת, כיון שהיא תחילת הכיבוש שקידש את הארץ. ונראה שיש בה קדושה מיוחדת עוד בטרם נתקדשה על ידי הכיבוש. כשם שארץ ישראל היתה קדושה עוד קודם לכן, וכן בירושלים היתה קדושה מיוחדת עוד טרם באו ישראל לארץ. וכן מקום המקדש כמו שנתבאר בדברי רבותינו (מובא ברש"י בראשית ב', ז'): "נטל עפרו [של אדם הראשון] ממקום שנאמר בו (שמות כ'): "מזבח אדמה תעשה לי" ... כמו כן ביריחו היתה קדושה מיוחדת, ומשום כך זכתה להיות המקום הראשון

להתקדש בארץ ישראל. קצת ראיה לדבר מהכתוב (במדבר כ"ב, א') שאחר מלחמת עוג ... "ויסעו בני ישראל ויחנו בערבות מואב מעבר לירדן **ירחו**". שם התעורר בלק לשכור את בלעם, ועקב כך, זכינו לנבואות אחרית הימים שנתנבא בלעם ככתוב בפרשת בלק.

כיון שיריחו קדושה היתה, נראה שמשום כך היו בשכנותה ערי הכיכר — סדום ועמורה ושאר ההרים שחרבו במהפכת סדום מפני רשעותם. ונראה שזה בכלל מה שכתוב (קהלת) "זה לעומת זה עשה האלוקים", וכמו ששער הגיהנום מצוי ליד ירושלים כאמור (סוכה פרק ג'). ובדורו של אברהם עמוד החסד מצויים אנשי סדום המשכחים מארצם רגל זרה. וכמו שאמר הגר"א שכשביטלו את יצר העבודה זרה בתחילת הבית השני, בטלה גם הנבואה, כיון ש"זה לעומת זה עשה אלוקים".

הקדושה הגדולה מצויה ליד הטומאה הגדולה*). יתכן שמשום כך, נמצאו ביריחו גם בני יתרו חותן משה שישבו בסנהדרין וכן בני הנביאים בימי אלישע. ומאידך גם מצאנו שם נערים קטנים [המנוערים מן המצוות] אשר התקלסו בנביא אלישע, עד שקיללם ונענשו שיצאו שתי דובים מן היער והכו מהם ארבעים ושנים נערים, כמנין הקרבנות שהקריב בלק. [וכאמור אז חנו ישראל סמוך לירחו מעבר לירדן].

העיר יריחו נקראת במקרא בשתי שמות, בחומש בשם יְרֵחוֹ

---

*) יתכן שמשום כך נמצא המשיח בסדום, הקרובה ליריחו, כמו שאמרו רבותינו על הכתוב (בראשית י"ט, ט"ו): ואת שתי בנותיך הנמצאות" וגו' ... ורבותינו (יבמות ע"ז) פירשו: "שני מציאות — רות המואביה ונעמה העמונית "מצאתי דוד עבדי", היכן מצאתי? בסדום! וכתיב: הנה באתי במגלת ספר כתוב עלי". היינו שניצוץ הקדושה של לוט שנתקלקל בסדום, ניתקן כעבור זמן על ידי צאצאיו דרך בנותיו "רות ונעמה", והן הפכו להיות יסוד לבית דוד ומשיח ה' שיתקן את העולם.

ובתנ״ך בשם יריחו, ויתכן שאכן שתי דרגות היו לעיר, לפני שכיבשוה בני ישראל היתה רק ירחו מלשון יֶרַח*), וכאשר נכבשה על ידי ישראל נקראת יריחו מלשון ריח שהוא סמל של קדושה, כמו שאמרו רבותינו (ברכות פרק ו׳) ״איזה דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו זה הריח״, ועל המשיח נאמר (סנה׳ פרק יא) שיהיה מורח ודאין — ולא יצטרך בירור נוסף. כאשר חטא אדם הראשון נתגשמו חושיו מלבד חוש הריח, כיון שלא חטא בו, גם הקשר של חושי הריח עם המוח הוא יותר ישיר מאשר שאר חושי האדם.

יריחו נקראת גם בשם ״עיר התמרים״ מבלי הזכרת השם ״יריחו״ (שופטים פרק א׳ ופרק ג׳). וזאת משום שבאותה עת היתה העיר חריבה, כיון ששרפה יהושע והחרימה ואסר לבנותה. ורק דושנה של יריחו היתה קיימת. אולם יתכן וגם נקראת בשם ״עיר התמרים״, כסמל ל״ארץ זבת חלב ודבש״ — ודבש הוא בעיקרו דבש התמרים, ובגמרא (פסחים פ״ח, א׳) מבואר שהתמרים מסייעים ללמוד התורה*) ובירושלמי (תענית, פ״ד ה״ה) נאמר שמיני מתיקה מרגילים את הלשון לתורה.

הצדיקים גם נמשלו לתמר ככתוב (תהלים צ״ד): ״צדיק כתמר יפרח״. משום שהתמר גדל כלפי מעלה ולא לצדדים, ואין לו אלא

---

*) בקונטרס ״יריחו והלאומיות הישראלית״ פירש את המילה ירח מלשון חור, היינו שהירח מסמל את החלק שבו שייך החסרון שהירח מתמעט מדי חודש. ויהושע שפניו כפני לבנה זכה לכבוש את יריחו, שהוא מלבין ומזכך כלשון לבנה — לבן.

*) שנאמר שם: ״מלא צנא דדובשא בזוזא ובבלאי לא עסקי בתורה״? עוד נאמר שהקב״ה הגלה את ישראל לבבל, כדי שיאכלו תמרים ויעסקו בתורה.

לב אחד, כך הצדיקים נושאים עיניהם לשמים, ואין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים.

תחילה וסוף

ירושלים היא יסוד כל הבריאה, וגם סוף ההיסטוריה האנושית יהיה בגללה, שהרי מלחמת גוג ומגוג קשורה לירושלים ככתוב (זכריה י"ד, ב'—ג'): "הנה אנכי שם את ירושלים סף רעל לכל העמים סביב, וגם על יהודה יהיה במצור על ירושלים, והיה ביום ההוא אשים את ירושלים אבן מעמסה לכל העמים כל עומסיה שרוט ישרטו, ונאספו עליה כל גויי הארץ ... ...ואכלו על ימין ועל שמאל את כל העמים סביב וישבה ירושלים עוד תחתיה בירושלים"...

כמו כן גם העיר יריחו יש בה משום ההתחלה וגם משום סוף, ונמנה כאן מספר דברים:

1. **תחילת ההיסטוריה האנושית וסיומה:** העיר העתיקה בעולם שידועה כהיום, היא העיר יריחו, שגילה מוערך בקרוב לששת אלפים שנה, ממש סמוך לגיל בריאת העולם, אמנם בתורה מסופר (בראשית י"ד, י"ז) שקין בנה את העיר הראשונה וקרא את שמה "חנוך" כשם בנו, אולם אין לנו ידיעה על מקומה של העיר הזו, והעיר שהשאירה את רישומה על העולם — שבה מצאנו את ראשית הציביליזציה העתיקה ביותר היא יריחו, ויתכן שמשום כך נועד לעיר זו תפקיד גם בגמר ההיסטוריה, ככתוב (ספרי סוף פרשת זאת הברכה): "שהראה הקב"ה למשה רבנו: גוג וכל המונו נופלים בבקעת ירחו". וכידוע מלחמת גוג ומגוג היא בתקופת המשיח עם סיומה של ההסטוריה האנושית העכשווית*)

---

*) כתוב (זכריה ט', ט): "גילי מאד בת ציון הריעי בת ירושלים, הנה מלכך

2. יסוד קדושת הארץ בבית ראשון וסיומה: לעיל כבר הבאנו את דברי הראב"ד שביריחו החלו לקדש את הארץ, קדושה זו שקידשה יהושע על ידי כיבוש הארץ וחלוקתה, בטלה עם החורבן שעשו הבבלים בארץ ישראל עם כיבושה, גמר חורבן הבית היה בסמוך ליריחו — בערבות יריחו שם נשבה המלך צדקיהו ככתוב (מלכים — ב' פרק כ"ה, ד' — ה'):

"ותבקע העיר וכל אנשי המלחמה הלילה [נסו] דרך שער בין החומותיים אשר על גן המלך וכשדים על העיר סביב, וילך דרך הערבה*) וירדפו חיל כשדים אחר המלך, וישיגו אותו בערבות ירחו*), וכל חילו נפוצו מעליו".

יבוא לך צדיק ונושע הוא, עני ורוכב על חמור ועל עיר בן אתונות", חז"ל פירשו (סנה' צ"ח) שהכונה למשיח שיבוא כאשר אם חלילה ישראל יהיו בבחינת שלא זכו, תהיה הגאולה בבחינת — עני ורוכב על חמור", המילה "ורוכב" היא בגימטריא 234 כמנין הגימטריא של המילה "יריחו", ואולי זה מרמז לדברי הספרי האמורים.

*) במדרש מסופר שהיתה מערה מירושלים עד יריחו שדרכה הוא ברח, גם דבר זה מורה על קשר הדוק בין ירושלים ויריחו. ויש חוקרים הסבורים שהיו שם מבצרים של המלכות והיא היתה עיר מבצר הקשורה לבירה הירושלמית (ראה ספר "יריחו לדורותיה). במדרש ישנה גם תוספת; שהקב"ה סיבב שצבי רץ לפני צבא הכשדים והם רדפו אחריו, והוא פנה בדיוק לכיוון המערה וכך נשבה המלך צדקיהו, הגימטריא של צבי =102 והיא דומה לגימטריא של "אוסלו" 103 שבה נעשה ההסכם עם ערפת שר"י. הגימטריא של "אוסלו" 103 שווה לגימטריא של "עגל" — 103, אולי יש בזה רמז לעונש על חטא העגל שעליו אמרו רבותינו שאין פורענות שבאה על ישראל שאין בה חלק מחטא העגל.

*) מענינת מאד הגימטריא של "בערבות ירחו", שנזכרת בכתוב הנ"ל המקום שבו נשבה מלך יהודה בזמן חורבן בית ראשון, גימטריא זו עולה 904 ודומה מאד לגימטריא של המילים "ההסכם עזה ויריחו תחילה" שעולה ס"ה

3. ההסכם עזה ויריחו תחילה: ההסכם האומלל עם אש"ף קרוי "עזה ויריחו תחילה" מזכיר לנו את מה שכבר נתבאר שיריחו היא תחילה*), אולם היא גם מהווה בעוונותינו סכנה חמורה לישוב היהודי, ויתכן מאד שהיא גורמת לסיומה של תקופה היסטורית, של הציונות החילונית, וללא ספק שיש להתבונן בענין, במיוחד שההסכם למסור את יריחו לאויבינו היה אמור להתחיל מיד בסמוך ליום העצמאות של שנת תשנ"ד, ואף שלמעשה נעשה הדבר בסוף אייר, גם בכך סמלי הדבר מאד, משום שהיה בזמן התאריך של ימי מלחמת ששת הימים, שבהם זכינו לקבל את המקומות האלו, ועתה בעוונתנו הם נלקחו מעמנו, כל זה מחייבנו להצטער מאד על חטאינו. שהרי "מפני חטאינו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו", ועלינו לשוב בתשובה שלמה, אז הכל יהפך לטובה, והכל יחזור לידים יהודיות.

=905. אולי רמז למה שקורה בימינו שכפי הנראה יהיה הדבר סיומה של תקופה וכפי שנתבאר.

*) יש לציין גם העובדה, שיריחו היתה העיר שנכבשה לראשונה מידי היהודים בתקופת השופטים על ידי עגלון מלך מואב ככתוב (שופטים ג').

פרק ד׳

על חשיבותה של יריחו

״לכו וראיתם את הארץ ואת יריחו (יהושע ב׳, א׳), — ״והרי יריחו בכלל הארץ [ולמה נזכרה בנפרד] מלמד ששקולה כנגד כולה״
(ילקו״ש ריש יהושע).

א. יריחו מיוחדת בקדושת הארץ

כבר נתבאר לעיל כי יריחו דומה לירושלים, בכך שיש בה קדושה יתר על שאר ארץ ישראל, וקדושתה דומה לקדושת ירושלים.

קדושת ירושלים מיוחדת היא בכך שהיא חלק מהמקדש כאמור (תפילת המועדים): ״**ולירושלים בית מקדשך**״. והיא מחנה ישראל של המקדש שבו אוכלים קדשים קלים, וכן היא עיקר קדושת הארץ ככתוב (דרשת הרמב״ן לראש השנה): ״הדר ארץ ישראל — ירושלים, הדר ירושלים — בית המקדש״.

גם בעיר יריחו מצאנו שני דברים א. קשר לעניני המקדש כפי שפרטו זאת בגמרא (תמיד ל׳ ב׳, ועוד, הובא לעיל פרק ב׳) שביריחו הורגשו כמה מעבודות המקדש. כמו כן יריחו יש לה תפקיד חשוב בארץ ישראל. כבר הבאנו לעיל בשער, שראייתו של משה רבינו את ארץ ישראל היתה מול יריחו ובקשר ליריחו ראה שם. גם ביטויי חז״ל על יריחו שהיא נְגִרַה של ארץ ישראל (בריח, מנעול, מבצר) כלשון המדרש (במדב״ר פר׳ בהעלותך), או סוגרה של ארץ

ישראל" כלשון התנחומא (בהעלותך), — יש בזה יותר מאשר תיאור מיקומה האסטרטגי של העיר, אשר עקב כך נתאספו לתוכה מכל שבעת האומות שהיו גרים בארץ ישראל, ונס כיבושה היה נס גדול, אלא היא גם המפתח הרוחני של ארץ ישראל*).

ב. יריחו מיוחדת בשבחה של ארץ ישראל

ארץ ישראל נקראת בכמה מקומות בתורה: "ארץ זבת חלב ודבש", וכן בפרשת עקב נמנו הפירות שבהם נשתבחה ארץ ישראל וביניהן: זית שמן ודבש. וכידוע הוא שהדבש הוא התמר. יריחו נשתבחה בתמרים, ועל כן היא קרויה "עיר התמרים", בגמרא (סוטה מ"ט, א') מסופר, כי בעבר היו התמרים של ארץ ישראל מדיפים ריח טוב, וכאשר רבו החטאים נסתלק הריח מהפירות:

"תניא: רבי שמעון בן אלעזר אומר: [ביטול] טהרה ביטל טעם וריח. [ביטול] מעשר ביטל שומן דגן. רב הונא מצא תמר חינוניתא (תמר משובח) נטלה וכרכה בסודרו. כאשר הגיע רבה בנו, אמר:

---

*) ה"אבן עזרא" (בראשית ל"ג, יט) על הכתוב: "ויקן את חלקת השדה וגו', כתב: "והזכיר זה הכתוב, להודיע כי מעלה גדולה יש לארץ ישראל, מי שיש לו חלק בה, חשוב הוא כחלק בעולם הבא". בספר "יריחו לדורותיה", העיר שהכניסה של בני ישראל לארץ היתה דומה ליציאה של אדם הראשון מגן עדן. בני ישראל נכנסו לארץ מצד מזרח בניגוד לשילוחו של אדם הראשון ככתוב (בראשית ד', כ"ד): "ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים ואת להט החרב המתהפכת לשמור את דרך עץ החיים", וכן נאמר כאשר היה יהושע ביריחו ראה מלאך וחרבו שלופה בידו, והרי זה כעין להט החרב המתהפכת.
עוד העיר שם, כי אליהו אשר עלה לשמים עזב את ארץ ישראל בדרך דומה אך הפוכה של מסעי בני ישראל לתוך הארץ. מבית אל ליריחו ומיריחו עבר את הירדן ושם עלה לשמים, ושם העלה השערה מענינת שאולי עלה לשמים במקום פטירתו של משה רבינו.

ריח של תמר חינוניתא אני מריח, אמר לו רב הונא אביו: טהרה יש בך״, ופירש רש״י: לפיכך מריחה לך, ולא בטל הריח מאצלך״. [יתכן וגם השם ״יריחו״ מלשון ריח מלמד על מעלת ריח התמרים של יריחו].

יריחו זכתה לפוריות רבה, ויוסף בן מתתיהו מרבה בשבחה של יריחו ופירותיה. הוא תולה זאת במים הרבים, שנתברכו על ידי אלישע, ובחום הרב. ארץ ישראל היתה משובחת בפירותיה המיוחדים כפי שמתארת התורה בפרשת שלח בענין המרגלים.

מלבד שבחה של יריחו בפירות הטובים שגדלו בה, היא נשתבחה בעץ האפרסמון וכתב עליו בספר יוסיפון (סוף פרק ל״ח):

״והעץ הזה לא נראה מעולם במקום אחר כי אם ביריחו ... והיה העץ ההוא עד חורבן הבית השני״, אז השמידו אותו היהודים לבל יפול בידי הרומאים.

שמן האפרסמון זכה לברכה מיוחדת ״בורא שמן ערב״. לדעת רב יהודה [שהיתה ארץ ישראל חביבה עליו ביותר] יש לברך עליו ״בורא שמן ארצנו״ (ברכות מ״ג), וזאת משום שהאפרסמון בחשיבותו המיוחדת הראה על מעלתה המיוחדת של הארץ.

יש סוברים שהצרי שהיה משמש לקטורת הוא צרי של האפרסמון.

בספר ״יריחו לדורותיה״ מסופר על גידול פאפיה ביריחו לתעשיית תמרוקים, וכי הפאפיה שגדלה ביריחו הגיעה להשיגים טובים בשטח התמרוקים יותר מכל פאפיה אחרת בעולם.

קדושת הפירות של הארץ:

כאשר הגיעו בני ישראל לעיבורה של יריחו פסק המן, ככתוב (יהושע ה׳, י׳—י״ב): ״ויעשו את הפסח בארבעה עשר יום לחדש

בערב בערבות יריחו ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות וקלוי בעצם היום הזה. וישבת המן ממחרת באכלם מעבור הארץ ולא היה עוד לבני ישראל מן ויאכלו מתבואת ארץ כנען בשנה ההיא".

אכילת המן היתה מוסיפה קדושה לאוכל כמו שכתוב בגמרא (יומא עה, ב): "לחם אבירים — לחם שמלאכי השרת אוכלים אותו". כאשר אכלו מעבור הארץ קדושת המזון הגדל בארץ היה במקום זה. כמו שביאר הב"ח את נוסח ברכת מעין שלוש: "נאכל מפריה ונשבע מטובה", שאכילת פירות הארץ מוסיפה קדושה לאוכל אותם.

ג. אי יישובה של יריחו

כתוב (יהושע ו', כ"ו): "וישבע יהושע בעת ההיא לאמר: ארור האיש לפני ה' אשר יקום ובנה את העיר הזאת את יריחו בבכורו ייסדנה ובצעירו יציב דלתיה".

מצווה ליישב כל מקום בארץ ישראל, והנה יריחו יוצאת מהכלל הזה, יהושע אף אירר את מי שיבנה אותה. ולכאורה זה סותר את מעלת ארץ ישראל שביריחו? אולם כפי שביאר הרמב"ם בספר "מורה נבוכים" (ח"ג פרק נ'): "הטעם, להיות המופת ההוא קיים ועומד, כי כל מי שיראה החומה ההיא שקועה בארץ, יתבאר לו — שאין זה תכונת בנין שנהרס, אבל נשקע במופת".

ארץ ישראל מעלתה שמרגישים בה את השגחת ה', ככתוב: "למטר השמים תשתה מים" "עיני ה' אלוקיך בה מרשית שנה עד אחרית שנה (דברים י"א, י"א). ההשגחה המיוחדת ניכרת בגידולים של הארץ, זכתה יריחו להיות עד לנסיי ה', ומשום כך רצה יהושע שלא תבנה.

אחרי שיריחו נתיישבה בטל האיסור, כפי שכתוב בירושלמי

ויתבאר אי״ה לקמן, ואז הפכה להיות עיר חשובה. ובבית השני היתה השניה בגודלה אחר ירושלים.

ד. מקום חשבון המולד

הכוזרי (מאמר ב׳ אות כ׳) כתב: שקו התאריך נמדד לפי ארץ ישראל והיא נחשבת כמרכז העולם. גם יריחו נחשבת כמקום חשוב לענין התאריך, העיר יריחו קרויה גם ירחו — מלשון יֶרַח ובספר יוסיפון (סוף פרק לח) כתוב: ״**להיות ממשלת הירח — אשר מועדי ה׳ קרואים בו עליה, גם כי במועדו לא יראה בשום מקום ממקומות הישוב טרם הראתו ביריחו**״.

הירח מבטא גם את ההתחדשות כמו הירח המתחדש. גם העיר יריחו נהרסה ונבנתה פעמים רבות. בתל יריחו נמנו למעלה מעשרים שכבות של ערים עתיקות זו על גבי זו.

ה. מרכזיות יריחו

ירושלים היא נקראת אמצעה של ארץ ישראל, והיא טבור הארץ, לעתיד לבוא יתחלקו השבטים בנחלתם בארץ ישראל, חצים יהיו צפונה לירושלים וחצים מדרום לירושלים כמבואר (יחזקאל מ״ח), וזה ידגיש ביתר שאת את מרכזיותה של ירושלים, גם יריחו נמצאת בקו גיאוגרפי קרוב לקו הזה שמחלק את הארץ לחצי.

ו. מימי יריחו

על ההשגחה המיוחדת בארץ ישראל מלמדים הגשמים. ככתוב (דברים יא, י—יב): ״לא כארץ מצרים היא, אשר יצאתם משם, אשר תזרע את זרעך והשקית ברגלך כגן הירק. והארץ אשר אתם עוברים שמה לרשתה ארץ הרים וגבעות למטר השמים תשתה

מים, ארץ אשר ה' אלוקיך דורש אותה, תמיד עיני ה' אלוקיך בה מראשית שנה עד אחרית שנה".

הגשם כאמור מלמד על השגחת ה'. יריחו איננה מצמחת ממי הגשם אלא ממי המעינות שבה, ואז אין ניכרת השגחת ה' כמו על ידי הגשם*).

יתכן ומשום כך היו מי המקום רעים ומשכלים, כדי שיהיה צורך בנס כמו שעשה אלישע שזרק למקור המים מלח, ועשה נס בתוך נס שהמלח המקלקל בדרך כלל מים טובים ריפא את המים המשכלים, כדי שיראו את ההשגחה המיוחדת גם ביריחו.

ז. מיקומה של יריחו

ארץ ישראל גבוהה מכל הארצות כמבואר (קידושין ס"ט, ב') משום שנאמר: ... "אשר העלה ואשר הביא את בני ישראל מארץ צפון ומכל הארצות אשר הדחתים שם".

בית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל, שנאמר: "וקמת ועלית". והנה העיר יריחו שהיא דומה בקדושתה לירושלים היא העיר הנמוכה ביותר בעולם — כמה מאות מטר מתחת לפני הים. יתכן, והעומק של המקום מרמז על השפל שיגיעו אליו בני ישראל ואז יגאלו. כמו שאמרו רבותינו (ר"ה ל"א, ב') על הגלויות שגלתה סנהדרין "ומציפורי לטבריא וטבריא עמוקה מכולם שנאמר:

---

*) על כיכר הירדן כתוב (בראשית י"ג, י'): "כי כלה משקה ... כגן ה' בארץ מצרים". וכתב הרמב"ן: "כדרך שנעשה בגן עדן, שנאמר: "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן", וכדרך שהוא בארץ מצרים שנאמר בה: "והשקת ברגלך כגן הירק", ... שהמקום הטוב בתחתונים כן הוא כולו משקה ... ובחר בו לוט בזה, כי הארץ אשר ישקו אותה כן — רחוקה מן הבצורת וטובה למרעה".

״ושפלת מארץ תדברי״, רבי אלעזר אומר שש גלויות גלתה סנהדרין שנאמר: ״השח יושבי מרום קריה נשגבה ישפילנה ישפילנה עד ארץ יגיענה עד עפר״. אמר רבי יוחנן: ומשם עתידין להגאל שנאמר: ״התנערי מעפר קומי שבי״.

גם יריחו שהיא מקום נמוך שם תהיה מלחמת גוג ומגוג שהיא חלק מגאולת ישראל ותיקון העולם.

ויתכן אולי הסבר אחר: כבר פירשו רבותינו שגובהה של ארץ ישראל הוא לא מבחינה פיסית אלא מבחינה רוחנית (ראה בספר ״ציון בית חיינו״ — ארץ חמדה עמ׳ 19), ולכאורה הדבר הזה נועד להדגיש שלמרות שהעיר יריחו נמצאת במקום הנמוך ביותר בעולם, מכל מקום היא גבוהה יותר מכל העולם מבחינה רוחנית.

הזכיה בארץ ישראל ואבדן ארץ ישראל

לפני שזכינו בכיבוש יריחו בזמן יהושע בן נון. מל יהושע את כל בני ישראל, משום שבזכות המילה זכינו לארץ ישראל, ומשום כך מזכירים בברכת הארץ את הברית, — ״ועל בריתך שחתמת בבשרינו״, כתוב (יהושע ה׳, ב׳):

> ״בעת ההיא אמר ה׳ אל יהושע, עשה לך חרבות צורים ושוב מול את בני ישראל שנית. ויעש לו יהושע חרבות צורים וימל את בני ישראל אל גבעת הערלות, וזה הדבר אשר מל יהושע — כל העם היוצא ממצרים הזכרים כל אנשי המלחמה מתו במדבר בדרך בצאתם ממצרים, כי מולים היו כל העם היוצאים וכל העם הילודים במדבר בדרך בצאתם ממצרים לא מלו ... ואת בניהם הקים תחתם, אותם מל יהושע, כי ערלים היו כי לא מלו אותם בדרך. ויהי כאשר תמו כל הגוי להמול וישבו תחתם במחנה עד חיותם. ויאמר ה׳ אל יהושע: היום גלותי את חרפת מצרים

מעליכם ויקרא שם המקום ההוא גלגל עד היום הזה״.
[המקום הוא בקצה מזרח יריחו כמבואר (יהושע ד׳ י״ט)
ושם גם היה המשכן עומד, עד שהעבירו אותו לשילה).

ארץ ישראל נקנית בזכות המילה. ומשום כך גם בני ישמעאל שולטים בה כל זמן שהיא ריקנית כמבואר (זוהר פרשת וארא). ישמעאל זכה למול את עצמו בגיל שלוש עשרה, והיה מתגאה על יצחק אבינו שנימול לשמונה, משום שהוא נימול מרצונו ויצחק נימול מבלי דעתו בהיותו תינוק. בימינו זיכה הקב״ה לסלק קטרוג זה על ידי מילתם של העולים מרוסיה שנימולו בגיל מבוגר. וזה מצטרף לזכות המילה שכל בני ישראל חייבים בגיל שמונה ימים. ויתכן שנצטוינו לעשות כן ולא להמתין עד שהאדם יהיה בר דעת, כדי לקדש את האדם מיד בזמן שאפשר למול אותו והיום השמיני הוא הכי מתאים לזה, אז כבר הדם מתקרש, ועדיין לא כואבת לו המילה, משום שהעצבים עדיין לא רגישים לכאב.

והנה בעונותינו עלה לשלטון, השמאל הכפרני והקים ממשלת שמד, משרד הקליטה גנז את כל החוברות שנדפסו ברוסית כדי להסביר את חשיבות המילה לעולים הרוסים שחלקם הגדול לא זכה למצווה מרכזית זאת. יתכן ומשום כך אנו מאבדים את יריחו. שהרי זכינו לקבלה דרך המילה, וכאשר פוגעים במצווה הזו אנו איבדנו את העיר יריחו. (ראה עוד בפרק א׳ מה שהבאנו גם דוגמאות על החטאים שגרמו לאבדן הארץ).

ביריחו נכשל עכן כשמעל בחרם, בעקבות מעילה זו נכשלו ישראל במלחמת העי. אחרי כן תיקנו ישראל בהענישם את עכן, ועכן גם חזר בתשובה לפני מותו, ותפילתו שתיקן אז נאמרת כהמשך לתפילת יהושע בן נון שתיקן את תפילת ״עלינו״, והחלק השני של התפילה ע׳׳ל כ׳׳ן נ׳׳קוה היא תפילת עכן.

המקום שהענישו את עכן נקרא ״עמק עכור״, והנה הנביא הושע (פרק ב׳) נתנבא שעמק עכור יהפך להיות פתח תקוה. (מכאן

שמה של העיר פתח תקוה אשר מייסדיה רצו לגאול את אדמת יריחו ולהקים שם התיישבות יהודית).

והנה יריחו נמסרה בשבוע שבו קוראים את ההפטרה הזו והיא פרשת במדבר, יש לראות בזה שני רמזים, מחד גיסא, איתות אודות חומרת מעשינו שדוקא בשבוע זה נמסרה יריחו לאוייבינו. ומאידך גיסא יש בזה איתות גם לטובה שהצרות האלו יהפכו לטובה. ככתוב: "ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע". "עת" =470 בגימטריא יצחק רבין =470 אשר בעוונותינו הוא השולט בארץ ועל ידו נענש עם ישראל.

פרק ה'

יריחו כמסייעת לאמונה בהשגחת ה' יתברך

"יריחו" בגימטריא — 234. כמנין הגימטריא
"גילוי=59 הניסים" =175 ס"ה =234.

ארץ ישראל נועדה לקיום תורה ומצוות, משום כך היא גם מקום שבו הניסים מצויים, וכפי שכבר הבאנו לעיל את הכתוב (דברים י"א, י'—י"ב): "לא כארץ מצרים היא ... ארץ אשר ה' אלוקיך דורש אותה. תמיד עיני ה' אלוקיך בה מראשית שנה עד אחרית שנה".

ירושלים היא מיוחדת בניסיה כמו שנאמר (אבות ה'): "עשרה ניסים נעשו לאבותינו בבית המקדש" והגר"א הוסיף וגרס "ובירושלים" ... כמו כן היו ניסים ביריחו, כפי שכבר הזכרנו בפרקים דלעיל, שנשמעו ביריחו הקולות של המקדש.

יהושע בן נון תיקן את תפילת "עלינו" שנאמרה בעת שסובבו את חומות יריחו. התפילה נאמרה ישר והפוך שבע פעמים.

התפילה היא:

"עלינו לשבח לאדון הכל, לתת גדולה ליוצר בראשית, שלא עשנו כגויי הארצות ולא שמנו כמשפחות האדמה, שלא שם חלקנו כהם וגורלנו ככל המונם. שהם משתחוים להבל וריק ומתפללים לאל לא יושיע. ואנחנו כורעים ומשתחוים ומודים, לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שהוא נוטה שמים ויוסד ארץ, ומושב יקרו בשמים

ממעל, ושכינת עוזו בגבהי מרומים, הוא אלוקינו אין עוד, אמת מלכנו, אפס זולתו, ככתוב בתורתו: וידעת היום והשבות אל לבבך, כי ה' הוא הא-להים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד".

תפילה זו שהיא מלאה אמונה נאמרה בעת כיבוש יריחו, נראה שהסיבה לכך ללמד כי כל מטרת כיבוש הארץ היא להכיר את גדלות הבורא יתברך.

הגר"א מווילנא מחק מתפילה זו את המילים "ומושב יקרו" וגרס במקומם את המילים "וכסא כבודו", וזאת משום שהמילה "יקרו" היא בגימטריא 316= כמנין הגימטריא של "הנוצרי", הנה בימינו מן הראוי לשים לב לעובדה, שהנוצרים לא רצו להכיר במדינת ישראל, משום שהעובדה הזו הפריכה את כל בסיסה של אמונת הכזב שלהם, הם טענו כל העת שהיהודים נעים ונדים ללא ארץ משום שהרגו את האלוהים שלהם — אותו האיש. והנה היהודים חוזרים לארץ ישראל. תחילה טענו שכל עוד שירושלים איננה נשלטת על ידי יהודים אין זו שיבה לארץ. אחרי מלחמת ששת הימים שעל ידה זכו היהודים לשלוט גם בירושלים, הדבר הזה חרה להם מאד, והם פטרו את עצמם בכך שאינם מכירים במדינת ישראל. והנה אחרי שחתמו את ההסכם "עזה ויריחו תחילה" הסכימו לעשות הסכמים עם המדינה, וזאת משום שהם רואים חלילה התקפלות היהודים מארץ ישראל. וראיה לדבר, הגמטריא של "עזה יריחו". היא גם = 316. אולי גם זה נכלל בהקפדת הגר"א להוציא את המילה יקרו מנוסח ה"עלינו לשבח", שהרי כל ענין ארץ ישראל וכן יריחו נועד לחזק את האמונה, והנה בעוונותינו החזרת יריחו הוא חלילה היפך קידוש ה'.

כאשר באו המרגלים לתוך יריחו, נעשה להם נס ולא נתגלו, ואף שהספיקה להחביא את כלב, ופנחס כיון שהוא נביא לא ראוהו. גם רחב הגיעה להכרת בגדלות ה': "ותאמר אל האנשים: ידעתי כי

נתן ה׳ לכם את הארץ וכי נפלה אימתכם עלינו וכי נמוגו כל יושבי הארץ מפניכם, כי שמענו את אשר הוביש ה׳ את מי ים סוף מפניכם בצאתכם ממצרים ואת אשר עשיתם לשני מלכי האמורי אשר בעבר הירדן לסיחון ולעוג אשר החרמתם אותם, ונשמע וימס לבבנו ולא קמה עוד רוח באיש מפניכם, כי — ה׳ א-להיכם הוא א-להים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת״.

— היא הגיעה להכרה אמיתית בה׳ ואף נתגיירה ונישאה ליהושע, ויצאו ממנו במרוצת הדורות כמה וכמה נביאים. וזה מכח הניסים שנעשו וקדושת הארץ שהשפיעה עליה, שכאשר בני ישראל נכנסו לארץ התגברה הקדושה.

א. קריעת הירדן

״הרואה את מעברות הירדן מברך שעשה ניסים לאבותינו״ (ברכות ריש פרק ט״ו).

״הים ראה וינוס הירדן יסוב לאחור״

(תהלים קט״ז).

בכניסת ישראל לארץ נעשה נס דומה לנס שהיה בעת יציאת בני ישראל ממצרים, אז נקרע ים סוף והביא לאמונה בכתוב (שמות י״ד, ל״א): ״ויאמינו בה׳ ובמשה עבדו״. גם בנס זה היה הדבר לאות ומופת בכתוב (יהושע ד׳, ז׳) ״ואמרתם להם אשר נכרתו מימי הירדן מפני ארון ברית ה׳ בעברו בירדן נכרתו מי הירדן והיו האבנים האלה לזכרון לבני ישראל עד עולם״...

כך כתוב על הניסים שאירעו בירדן (יהושע ג׳, ה׳ — עד סוף פרק ד׳): ״ויאמר יהושע: התקדשו כי מחר יעשה ה׳ בקרבכם נפלאות ... והיה כנוח כפות רגלי הכהנים נשאי ארון ה׳ אדון כל הארץ במי הירדן. מי הירדן יכרתון, המים היורדים מלמעלה ויעמדו נד אחד״ ... [כי על ידי הארון הראה הא-ל יתברך שהוא אדון כל הארץ והפך

הטבעיים כרצונו, כי המים טבען להיות נגרים ועמדו נד אחד (רד"ק שם). כשירדו המים עד מקום שנכרתו שם ואינם יורדים משם ולמטה אלא הם מתקבצים ונגדשים ועולים למעלה כיפין על גבי כיפין (רש"י). בגמרא סוטה נאמר שגובה המים הגיע לי"ב מיל כנגד מחנה ישראל דברי ר"י ... וראב"ש אומר מלמד שהיו נגדשים כיפים על גבי כיפין יותר משלוש מאות מיל, עד שראו אותם כל מלכי מזרח ומערב שנאמר (יהושע ה', א'): "ויהי כשמוע כל מלכי האמורי אשר בעבר הירדן המה וכל מלכי הכנעני אשר על הים את אשר הוביש ה' את מימי הירדן מפני בני ישראל עד עברנו, וימס לבבם ולא היה בם עוד רוח מפני בני ישראל"]*).

"וכבוא נושאי הארון עד הירדן ורגלי הכהנים נושאי הארון נטבלו בקצה המים והירדן מלא על כל גדותיו כל ימי קציר, ויעמדו המים היורדים למעלה קמו נד אחד הרחק מאוד באדם העיר*) אשר מצד צרתן, והיורדים עד ים הערבה ים המלח תמו נכרתו והעם עברו נגד יריחו.

"ויעמדו הכהנים נושאי ארון ברית ה' בחרבה בתוך הירדן הכן וכל ישראל עוברים בחרבה עד אשר תמו כל הגוי לעבור את הירדן.

---

*) לעיתים הירדן נסתם כשיש התמוטטות הגדות וזה גורם שהירדן נסתם, אך כאן היה בדבר באופן ניסי, היתה הודעה קודמת שהירדן יעצר, ועוד המים נערמו כיפים כיפים או כדברי המהרש"א נסוגו לאחור היפך טבע המים. והיו הדברים דווקא באופן ניסי ולא באופן טבעי ומשום כך נבהלו מלכי האומות.

*) "אדם העיר" פירשו רבותינו (ילקו"ש) שזה לא שם ממש אלא הסבר בזכות מה אירע הדבר וז"ל: "כל הניסים נעשו בזכות אברהם שנקרא האדם הגדול בענקים, רבי יוחנן אמר שזה אירע בזכותו של יעקב: "ביבשה עבר ישראל את הירדן — ישראל סבא. בכתובים: מה לך הים כי תנוס הירדן יסוב לאחור וגו', מלפני א-להי יעקב).

ויהי כאשר תמו כל הגוי לעבור את הירדן ויאמר ה׳ אל יהושע לאמר: קחו לכם מן העם שנים עשר אנשים איש אחד איש אחד משבט. וצוו אותם לאמר שאו לכם מזה מתוך הירדן ממצב רגלי הכהנים הכין שנים עשר אבנים והעברתם אותם עמכם, והנחתם אותם במלון אשר תלינו בו הלילה...

למען תהיה זאת אות בקרבכם כי ישאלון בניכם מחר לומר: מה האבנים האלה לכם, ואמרתם להם אשר נכרתו מימי הירדן מפני ארון ברית ה׳ בעברו בירדן נכרתו מי הירדן והיו האבנים האלה לזכרון לבני ישראל עד עולם.

ויהי בעלות הכהנים נושאי ארון ברית ה׳ מתוך הירדן נתקו כפות רגלי הכהנים אל החרבה וישובו מי הירדן למקומם וילכו כתמול שלשום על כל גדותיו. והעם עלו מן הירדן בעשור לחודש הראשון ויחנו בגלגל בקצה מזרח יריחו. ואת שנים עשרה האבנים האלה אשר לקחו מן הירדן הקים יהושע בגלגל ... והודעתם את בניכם לאמר: ביבשה עבר ישראל את הירדן הזה. אשר הוביש ה׳ א-להים את מי הירדן מפניכם עד עברכם. כאשר עשה ה׳ א-להים לים סוף אשר הוביש מפנינו עד עברנו. למען דעת כל עמי הארץ את יד ה׳ כי חזקה היא למען יראתם את ה׳ א-להיכם כל הימים״.

לפי חז״ל נעשה נס נוסף: הכהנים נושאי הארון עלו מן הירדן למזרחו והירדן חזר למסלולו הרגיל, ואז התרומם הארון יחד עם הכהנים שנשאהו והעבירם לצדו השני של הנהר, ללמד שהארון נושא את נושאיו.

מן האבנים שהוציאו מן הירדן בנו את המזבח בהר גריזים ושם אמרו את הברכות והקללות. ואת המזבח סדו בסיד וכתבו עליו את התורה בשבעים לשון כדי שהנכרים ילמדוה (כפי שנתבאר סוטה פרק ז׳ ותוספתא סוטה). משמע, שנס קריעת הירדן נועד ללמד את כל העמים ליראה את ה׳ ולשמור את המצוות שהם חייבים.

נס נפילת חומות יריחו

כתוב (יהושע ו'): "ויריחו סוגרת ומסוגרת מפני בני ישראל אין יוצא ואין בא. ויאמר ה' אל יהושע: ראה נתתי בידך את יריחו ואת מלכה גיבורי החיל. וסבותם את העיר כל אנשי המלחמה הקיף את העיר פעם אחת, כה תעשה ששת ימים, ושבעה כהנים ישאו שבעת שופרות היובלים לפני הארון, וביום השביעי תסובו את העיר שבע פעמים, והכהנים יתקעו בשופרות. והיה במשוך בקרן היובל בשמעכם את קול השופר יריעו כל העם תרועה גדולה ונפלה חומת העיר תחתיה ועלו העם איש נגדו...

וירע העם ויתקעו בשופרות, ויהי כשמוע העם את קול השופר ויריעו העם תרועה גדולה ותיפול החומה תחתיה ויעל העם העירה איש נגדו וילכדו את העיר ... וישבע יהושע בעת ההיא לאמר: ארור האיש לפני ה' אשר יקום ובנה את העיר הזאת את יריחו בבכורו ייסדנה ובצעירו יציב דלתיה".

הרמב"ם (מובא ברד"ק על אתר) פירש את הטעם לסיבת האיסור לבנות את יריחו מחדש:

"הטעם להיות המופת קיים, שנפלה חומת העיר יריחו תחתיה כי כל שיראה החומה שוקעת בארץ יתבאר לו: שאין זה תכונת בנין נהרס כך, אבל נשתקע במופת".

בספר "התנ"ך כהיסטוריה" (עמוד 156) כותב:

"זמן קצר לאחר תחילת המאה היפנו הארכיאולוגים את שימת־לבם לתל א־סולטן, [התל של יריחו העתיקה]. משנת 1907 ועד שנת 1909 מגששים מעדרים וקרדומים וחושפים בזהירות שכבה אחר שכבה בתל הנהדר הזה. משהכריזו שני מנהלי המשלחת האוסטרית גרמנית, פרופיסור ארנסט סאלין ופרופיסור קארל ואניצינגר, על מימצאיהם, עוררו תדהמה גדולה. נחשפו שתי חגורות־חומה שמרכז משותף להן, וחגורה פנימית אחת נמשכה

מסביב לפסגת הגבעה. זוהי מלאכת מחשבת של בניין חומה איסטרטגי מלבנים מיובשות בשמש, בדמות שתי חומות מקבילות במרחק שלושה ארבעה מטרים זו מזו. החומה הפנימית, העבותה במיוחד, רחבה בממוצע שלושה מטרים וחצי המטר. חגורת החומה החיצונית נמשכת לרגלי הגבעה ורוחבה שני מטרים, וחומה שגובהה משמונה עד עשרה מטר עם יסודות חזקים. אלו הן חומות יריחו המפורסמות! שתי חומות־המבצר, זמן הקמתן, תאריכי הבנין וההריסה, גורמים לפולמוס נסער של אנשי־מדע לדיעות בעד וכנגד, להשערות ולהוכחות. הדבר התחיל עם ביאוריהם הראשונים של סאלין וואנצינגר ונמשך כבר עשרות בשנים.

שני הגלאים עצמם מגיעים — כפי שהם מכנים זאת — לידי "הגהה רבתי" של דעתם הראשונה. בדין וחשבון משותף הם מודיעים, כי "חומת המבצר החיצונית נפלה בשנת 1200 בערך, לפנה"ס, כלומר, היא חומת העיר שיהושע התקיף אותה". כדי להגיה אור חדש על הענין, יוצאת בשנת 1930 משלחת אנגלית לתל א־סולטן. בשש שנות חפירות נחשפים חלקים חדשים של חומות־המבצר, פרופיסור ג'ון גארסטאנג רושם, כראש הארכיאולוגים, כל פרט ופרט בדיוק מרובה. בדרך פלאסטית הוא מתאר את עוצמת ההריסות בחגורת המבצר הכפולה הפנימית: "החלל שבין שתי החומות מלא שפך החרבות וההריסות. רואים בבירור עקבות של דליקה עצומה, ערימות הלבנים מושחרות, אבנים מפוצצות, עצי בניין מפוחמים ואפר, הבתים שלאורך החומה שרופים עד היסוד. הגגות מעל כלי הבית נפולים" ... ויש להכיר בהן עקבות של התקפת אש עצומה: "והעיר שרפו באש וכל אשר בה" (יהושע ו' 24).

ואולם, מהו הדבר שגרם לנפילת החומות? — "ויתקעו בשופרות ... ותפול החומה תחתיה". בבדיקת הריסות החומה שם גארסטאנג את לבו למשהו המעורר ענין רב. אבני החומה החיצונה נפלו במורד כלפי חוץ, ואילו החומה הפנימית מסביב לדבשת

הגבעה התמוטטה, להיפך, כלפי פנים. והיא שקברה תחתיה את הבנינים שמאחריה. בחומות נראו מלבד זאת פרצים ובקיעים עצומים.

בחינות אלו מוליכות, לפי גארסטאנג, רק למסקנה אחת, כי רעידת אדמה היא שהרסה את העיר״.

דבר זה מלמד, על הנס המיוחד שאירע בעת הקפת יריחו כדי שהחומה תבלע בארץ.

העונש על הפרת החרם שנעשה על בנין יריחו

כתוב (יהושע ו׳):

״וישבע יהושע בעת ההיא לאמר: ארור האיש לפני ה׳ אשר יקום ובנה את העיר הזאת את יריחו, בבכורו ייסדנה ובצעירו יציב דלתיה״.

החרם נשמר כמה דורות עד שבא חיאל בית האלי בזמנו של אחאב ועבר על החרם ככתוב (מלכים—א, פרק ט״ז, ל״ד):

״בימיו בנה חיאל בית האלי את יריחה—באבירם בכורו יסדה ובשגוב צעירו הציב דלתיה כדבר ה׳ אשר דיבר ביד יהושע בן נון״.

נס זה גרם גם לנס גדול יותר, בעקבות מה שאירע שאל אחאב את אליהו: איך יתכן שקללת יהושע תלמידו של משה התקיימה וקללת משה — ״ועצר את השמים ולא יהיה מטר״ לא התקיימה, ואז ביקש אליהו מה׳ שתהיה עצירת גשמים. בסופה של הבצורת, עשה אליהו את הנס הגדול, הוא בנה מזבח לה׳ בהר הכרמל וירדה אש מן השמים על מזבח ה׳, לעומת מזבח הבעל שלא אירע בו מאומה, ובעקבות זו הרגו את נביאי הבעל, ועם ישראל זכו להתעוררות גדולה להכרה בה׳. כתוב (מלכים א׳ פרק י״ז, א׳):

"ויאמר אליהו התשבי מתושבי גלעד אל אחאב: חי ה' א-להי ישראל אשר עמדתי לפניו, אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי" — פסוק זה נסמך למה שאירע בבנין יריחו וכתב רש"י (שם):

למה סמכו כאן? אלא לפי שהלכו אליהו ואחאב לנחם את חיאל באבלו, אמר אחאב לאליהו: אפשר, שקללת התלמיד נתקיימה וקללת משה לא נתקיימה? שנאמר (דברים י"א, ט"ו): "וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחויתם להם וחרה אף ה' בכם ועצר את השמים", והרי כל ישראל עובדין עבודה זרה ואין גשמים נעצרים בו? מיד ויאמר אליהו וגו', ובעקבות כל זאת נתגלגלו הדברים עד המעשה הגדול בהר הכרמל. שם קראו בני ישראל את הקריאה: "ה' הוא הא-להים! ה' הוא הא-להים"!

אחרי שחיאל בנה את יריחו בטל החרם לפי הירושלמי, והעיר יריחו נתיישבה. וכבר בזמנו של אליהו היתה העיר מאכלסת בני נביאים, ראה לקמן פרק ו'.

נס ריפוי המים על ידי אלישע

כתוב (מלכים — ב, פרק ב' י"ט — כ"ב):

"ויאמרו אנשי העיר [יריחו] אל אלישע הנה נא מושב העיר טוב כאשר אדוני רואה, והמים רעים והארץ משכלת. ויאמר קחו לי צלוחית חדשה ושימו שם מלח ויקחו אליו. ויצא אל מוצא המים וישלך שם מלח, ויאמר: כה אמר ה' רפאתי למים האלה לא יהיה משם עוד מות ומשכלת וירפאו המים. עד היום הזה כדבר אלישע אשר דיבר".

למה דווקא צלוחית חדשה — פירש הרלב"ג: "כדי שלא יחשבו שיהיה מבושל בה דבר, ימשך המלח כוחו, ויהיה לו רושם על דרך הרפואה בתיקון המים, אך בחר לתקנם במה שאין בו רושם

לתיקונם, כי אנחנו רואים, שהמים המלוחים הם רעים לשתיה, עם שאי אפשר במעט מלח שיתן רושם במוצא המים, אשר לא יכזבו מימיו אם לא היה זה על דרך המופת [=נס]". רבותינו גם הדגישו שנטל בכוונה מלח להגדיל הנס ומובא ברד"ק (על אתר):

"מלח — נס בתוך נס היה, כי המלח עושה המים רעים. וכן ויורהו ה' עץ, אמרו: עץ מר היה ונס בתוך נס היה".

בספר "קדמוניות היהודים" כתוב "כי אחר תפילת אלישע לריפוי המים, מי המעיין מבורכים וגידולי המקום שמושקים במים אלו מבורכים יתר משאר המקומות".

הנס שאירע להעניש את הנערים שהתקלסו בנביא אלישע שריפא את מימי יריחו

כתוב (מלכים שם פסוק כ"ג) "ויעל משם בית אל, והוא עולה בדרך ונערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלסו בו ויאמרו לו עלה קרח עלה קרח, ויפן אחריו ויראם ויקללם בשם ה'. ותצאנה שתים דובים מן היער ותבקענה מהם ארבעים ושני ילדים".

רבותינו מדגישים שהיה בזה נס בתוך נס, שלא היה שם לא יער ולא דובים ונעשה נס ונהיה יער שממנו יצאו הדובים, שהחיות מרגישות את עצמן יותר חופשיות לפעול כאשר הן נמצאות במקומן הטבעי, לכן נעשה הנס שגם נהיה יער.

העונש לילדים היה משום שהיו מנוערין מהמצוות, וכמו שכתוב: "ויראם [התבונן בהם] ויקללם". ופירוש רז"ל: שראה שנולדו מעבירה כולן נתעברו אמותיהן מהם ביום הכיפורים ... בלורית ראה בהם כעובדי גילולים ... לא ראה בהם לחלוחית של מצוה ולא עתידה להיות לא בהן ולא בזרעם, לפיכך איררם לסלקן מן העולם" (ראה רד"ק).

עוד אמרו רבותינו: מדוע הוכו במספר זה 42 נערים? ואמרו, בשביל ארבעים ושתים קרבנות שהקריב בלק מלך מואב הובקעו מישראל ארבעים ושנים ילדים" (מובא ברד"ק שם).

[בפרק הקודם כבר ביארנו שמעשה בלק היה כשעם ישראל חנה מול יריחו, יתכן ומשום כך יש קשר לבין מה שאירע בזה בנערים, שכעסו על אלישע שקיפח את פרנסתן שהיו מביאים מים טובים לעיר יריחו וכאשר ריפא את המים לא היה צורך במים אחרים].

פרק ו׳

בניין יריחו בזמננו

״וישבע יהושע בעת ההיא לאמור: ארור האיש לפני ה׳ אשר יקום ובנה את העיר הזאת את יריחו וגו׳״ (יהושע ו, כ״ו).

״תניא לא יריחו על שם עיר אחרת ולא עיר אחרת על שם יריחו״ (סנהדרין קי״ג, א).

יהושע אסר לבנות את העיר. והנה אנו מוצאים שהרבה אנשים גרו ביריחו, בזמן בית ראשון נביאים ובני נביאים וכן בבית שני ואחרי כן בזמן התנאים התגוררו שם תנאים, והדבר צריך ביאור כיצד אין זה סותר לאיסור של יהושע בן נון. בפרק זה נביא כמה וכמה דעות בדבר. ובזה גם נבין מדוע הרמב״ם לא הביא בספרו את האיסור, כיון שלפי דעתו האיסור היה זמני והתבטל בעקבות השינויים שחלו על ידי שהעיר יריחו נבנתה אחר זמן. הספרים שבהן הובאו הדעות השונות: ״מרגליות הים״ (סנה׳ קי״ג), ״יריחו היהודית לדורותיה״, ״ציץ אליעזר״ (ח״י סי׳ א׳ פי״ב. ו״ציץ אליעזר״ חי״א).

א. האיסור התבטל אחר שיריחו נבנתה

נאמר בירושלמי (סנה׳ סוף פרק י׳): ״מאחר שהיא נבנית מותר את ליישב בה״. יש לומדים שהכוונה שאין איסור לגור בה ואינה כעיר הנדחת שנבנתה באיסור, ויש מפרשים שלא רק שמותר לגור, אלא גם בטל האיסור לבנות. וזאת משום, שהאיסור היה כפי שביאר

הרמב"ם שרצה יהושע שהנס ישמר, ואם בנו את העיר כבר אין ניכר הנס, ואם כן, אין סיבה שהאיסור ימשיך לנהוג. ראה משך חכמה (פרשת ראה י"ג, י"ז) שדייק את הכתוב בעיר הנדחת "לא תיבנה עוד", ולכן אפילו בנוה באיסור נשאר האיסור לא כן העיר יריחו.

אמנם התירוץ הזה יכול להסביר רק את ההמצאות של תושבים ביריחו בזמן שאחר מעשה חיאל בית האלי שבנה את יריחו בזמן אחאב. אולם מצינו כמה כתובים שעוד לפני כן היו גרים שם. כמו הכתוב (שופטים א', ט"ז): "ובני קיני חתן משה עלו מעיר התמרים את בני יהודה מדבר יהודה" וגו'. עוד נאמר (שופטים פ"ג, י"ג): "ויאסף אליו את בני עמון ועמלק וילך ויך את ישראל וירשו את עיר התמרים". והרי זה היה לפני חיאל בית האלי?. ויש ליישב אחר הדקדוק בשם המקום, שלא נאמר בו "יריחו" משום שבאמת העיר לא היתה בנויה, אלא רק בסמוך ליריחו היה המקום מיושב והוא דושנה של יריחו, ולכן נקרא המקום "עיר התמרים", ואף שכתוב (שמואל ב' י', ה'): "כאשר דוד שלח לנחם את חנון על מות אביו נחש מלך עמון, ועבדי המלך אמרו לו, שאין אלו שלוחי ניחום אלא מרגלים, וחנון גילח את חצי זקנם של השלוחים וגם כרת את בגדיהם וביזה אותם:

"ויגידו לדוד וישלח לקראתם כי היו האנשים נכלמים מאד, ויאמר המלך שבו ביריחו עד יצמח זקנכם ושבתם".

בפסוק זה מוזכרת העיר יריחו ולא רק עיר התמרים. ולכאורה כבר היתה העיר יריחו בנויה בעת ההיא, ברם, ישנם המפרשים את הדבר ואומרים, שאדרבה מכאן ראיה שהעיר לא היתה בנויה שאם לא כן, למה שלחם ליריחו ולא למקום אחר, אלא שלחם דווקא ליריחו שלא היתה מיושבת, ולמרות שהעיר נשרפה כולה מכל מקום נשארו בה מקצת מקומות שאפשר היה להתגורר זמנית, עד שיגדל זקנם. ואין צורך ליישב כמו שיש שתירצו שכנענים או נכרים

בנו את העיר (כפי הנראה, כוונתם שבנוה בזמן שעגלון מלך מואב שלט על המקום).

ב. האיסור הוא רק על בניית החומה לא על העיר

יש שתירצו וביניהם הרב יהוסף שוואַרץ בספרו "פרי הארץ" (ערך יריחו) שכתב: "ולדעתי לא קילל יהושע את בוני בתיה ובניניה, כי אם את בונה חומותיה, לפי שהנס נעשה בחומה, לא תיבנה עוד חומת העיר — לזכר הפלאת הנס כמו שאמרו: "הרואה מקום חומות יריחו שנבלעו, אומר: "ברוך שעשה ניסים לאבותינו במקום הזה", ועד שבא חיאל בית האלי היתה בלא חומה, ונענש על בנין החומה".

בספר "מרגליות הים" (סנה' קי"ג) הקשה, אם כן, למה נאסר לבנות עיר אחרת בשם "יריחו" הרי אין זה מקלקל את חומות יריחו המקורית, אחרים תירצו שגם בנין ערים נוספות בשם "יריחו" מקלקל את הנס, כיון שכעבור זמן לא ידעו איזו היא יריחו האמיתית ולא ישים אל לבם את הנס.

ג. האיסור רק לאדם פרטי ולא לציבור

בספר "משך חכמה" (הנ"ל) כתב עוד, שהאיסור הוא רק על איש פרטי ולא על ציבור שבונה, כמו שכתוב "ארור האיש" — איש ולא ציבור כלל ישראל. ויש מפרשים את הטעם, כיון שאדם פרטי הבונה כוונתו לעצמו וכלשון הירושלמי (סנה' פ"ו) שרצה חיאל בית האלי להרבות ממונו, אך הציבור שמגיע למסקנה שצריך לבנות לטובת הציבור במקרה כזה לא גזר יהושע.

בכלל החילוק הזה נאמר, שכל האיסור לבנות את יריחו היה עד הזמן שנבנה המקדש, שלא חילקו את יריחו לשבטים והשאירו את דושנה ללא חלוקה עד שיתברר בחלקו של איזה שבט יבנה

המקדש. ואחר שנבנה המקדש ונמסר המקום לשבט בנימין פסק האיסור.

ד. דין יריחו בימינו

יש אומרים שהיות ואין ידוע היכן מצויה העיר יריחו שעליה גזר יהושע אין יותר איסור משום שהולכים אחר רוב המקומות. ואף שהמקום קבוע ובקבוע יש להחמיר כדין ספק גמור שלא הולכים בו אחר הרוב? אולם היות ואין הקבוע ידוע כלל אין זה נחשב כקבוע אלא מדרבנן. וכיון שהאיסור לבנות את יריחו הוא אינו איסור דאורייתא אלא יהושע תיקן אותו, לכן יש להקל בספקו, ויש אומרים שכיון שהדבר אוסר שטח גדול הרי זה בכלל דבר שאין הציבור יכול לעמוד בו ולא גזרו באופן כזה איסור דרבנן.

ולמעשה. כפי שראינו שגרו במקום במרוצת הדורות לא חששו להחמיר. (בגדר האיסור נחלקו אם אפילו בית אחד אסור וכדעת מעשה הרקח (ע"ז פרק ד') שכל דבר שבנו,או כדעת המנ"ח שאינו עובר בעיר הנדחת על בנין בית אחד).

ועל כל פנים מן הראוי להזהר שלא לבנות עיר אחרת בשם "יריחו", ומה שנבנו מקומות כמו ורד יריחו מסתבר שאין זה בכלל עיר בשם יריחו.

ת.ו.ש.ל.ב.ע.